

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

EEA GRANTS- GR07

ΠΡΑΞΗ 3757

Υποέργο 2: Αυτεπιστασία Πανεπιστημίου Κρήτης (Ε.1: ΚΕΠΕΤ & ΚΕΑΔΙΚ) (Κ.Α. 4361)

**Παραδοτέο 5.2α. Εγχειρίδιο Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού
για policy makers, δομές και υπηρεσίες
(Counselling and Vocational Guidance Handbook)**

Περιεχόμενα

Πρόλογος	2
1. Εισαγωγικές Επισημάνσεις	5
2. Οι NEETs στην Ελλάδα	12
3. Το Έργο «NEETs 2» - Μία συνοπτική παρουσίαση των ευρημάτων της Έρευνας Πεδίου	16
3.1. Τα Ευρήματα της Ποσοτικής Έρευνας	17
3.2. Τα Ευρήματα της Ποιοτικής Έρευνας	21
4. Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός	25
5. Προτεινόμενες Δράσεις για την Συμβουλευτική και τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό των NEETs στην Ελλάδα	28
5.1. Γενικές Δράσεις Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού για την άμβλυνση της κοινωνικής ευπάθειας των NEETs	28
5.2. Στοχευμένες Δράσεις στα Πεδία της Εκπαίδευσης, της Κατάρτισης & της Διά Βίου Μάθησης	31
5.3. Στοχευμένες Δράσεις στο Πεδίο της Απασχόλησης	35
Αντί Επιλόγου	39
Βιβλιογραφικές Αναφορές	41
Ξενόγλωσσες	41
Ελληνόγλωσσες	43

Πρόλογος

Το παρόν Παραδοτέο 5.2a. Εγχειρίδιο Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (*Deliverable 5.2a: Counselling and Vocational Guidance Handbook*) συνεγράφη στο πλαίσιο υλοποίησης του Π.Ε.5: Σχεδιασμός και ανάπτυξη διττής πρότασης ολοκληρωμένης παρέμβασης (με σκοπό την κοινωνική ενσωμάτωση των Neets), στη μορφή α) ερευνητικά εδραιωμένου Προγράμματος στοχευμένης και βασισμένης-στις-ικανότητες Κατάρτισης-Reskilling (συμπεριλαμβανομένων κατευθυντήριων γραμμών συμβουλευτικής προς την επαγγελματική καθοδήγηση-προσανατολισμό) και β) ερευνητικά εδραιωμένης δέσμης δράσεων ψυχολογικής υποστήριξης, και αποτελεί παραδοτέο του Υποέργου 2: Αυτεπιστασία Πανεπιστημίου Κρήτης (Ε.1: ΚΕΠΕΤ & ΚΕΑΔΙΚ). Δηλαδή ενός εκ των δύο φορέων υλοποίησης της Πράξης 3757 [Project NEETs2 (EEA Grants GR07/3757)].

Η σύνταξη και η συγγραφή του Παραδοτέου 5.2a βασίζεται στα ευρήματα της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας που διεξήχθησαν στο πλαίσιο υλοποίησης της Πράξης 3757. Συγκεκριμένα, το παραδοτέο βασίζεται στα ευρήματα της ποσοτικής έρευνας που διεξήχθη σε εθνική κλίμακα α) για τον προσδιορισμό του ψυχολογικού προφίλ των NEETs (15-24 ετών) στην Ελλάδα (που απολήγει στη διαμόρφωση ταξινομικών κατηγοριών) και στη διερεύνηση της (πιθανής) σχέσης μεταξύ ενός NEET στην Ελλάδα και στην εμφάνιση ή την ύπαρξη συμπτωμάτων ψυχοπαθολογίας και β) για την διερεύνηση και τον προσδιορισμό των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στο ψυχολογικό προφίλ των NEETs και στην (πιθανή) εμφάνιση συμπτωμάτων ψυχοπαθολογίας [βλ. Υποέργο 2: Αυτεπιστασία Πανεπιστημίου Κρήτης: Π.3.1. Report για το ψυχολογικό προφίλ των Neets (λαμβάνοντας υπόψη πιθανούς κινδύνους- ενδεχόμενα ψυχοπαθολογίας), που απολήγει σε ταξινομικές υποκατηγορίες και βασίζεται σε ποσοτική έρευνα εθνικής κλίμακος και Π.3.2. Report για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στα προαναφερθέντα – βλ. 3.1.- (βασισμένο στα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας σε εθνικό επίπεδο)].

Επιπροσθέτως, το παραδοτέο βασίζεται στα ευρήματα της τριγωνοποιημένης διάγνωσης αναγκών (needs assessment) που διεξήχθη σε εθνική κλίμακα (Υποέργο 1: Αυτεπιστασία ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ) για τη δόμηση του προφίλ δεξιοτήτων των Ελλήνων NEETs καθώς και για την αποτύπωση των αναγκών τους σε δεξιότητες (ανά ταξινομική κατηγορία και λαμβάνοντας υπ' όψιν και άλλες παραμέτρους όπως η πρότερη εργασιακή εμπειρία) (βλ. *Υποέργο 1: Αυτεπιστασία ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ: Π4.1. Report ευρημάτων ημι-δομημένων συνεντεύξεων, Π4.2. Report ευρημάτων ομάδων-εστίασης, Π4.3. Report ευρημάτων check-lists και Υποέργο 2: Αυτεπιστασία Πανεπιστημίου Κρήτης: Π4.4. Συνθετικό Report της συνολικής διαδικασίας διάγνωσης αναγκών, Π4.5. Report για την κατηγοριοποίηση των ικανοτήτων των Neets (προφίλ δεξιοτήτων) και τις ανάγκες σε δεξιότητες ανά ταξινομική κατηγορία*).

Το Παραδοτέο 5.2a αποτελεί ένα Εγχειρίδιο Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού για τους NEETs στην Ελλάδα, το οποίο περιλαμβάνει στοχευμένες δράσεις τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο για την επαν-εκπαίδευση, την κατάρτιση-reskilling και την ενδυνάμωση της απασχολησιμότητας των Ελλήνων NEETs με στόχο την ένταξη ή την επανένταξή τους στην αγορά εργασίας και κατ' επέκταση την κοινωνική τους ενσωμάτωση. Απευθύνεται, δε, σε όλους τους αρμόδιους φορείς, policy-makers, δομές και υπηρεσίες που δραστηριοποιούνται στα πεδία της κατάρτισης-reskilling, της Διά Βίου Μάθησης, της απασχολησιμότητας και της κοινωνικής ενσωμάτωσης της συγκεκριμένης ομάδας κοινωνικής ευπάθειας.

Το Εγχειρίδιο Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Παραδοτέο 5.2a) συνιστά αναπόσπαστο τμήμα του σχεδιασμού και της ανάπτυξης ενός ολοκληρωμένου και ερευνητικά εδραιωμένου προγράμματος κατάρτισης για τους NEETs στην κατεύθυνση του στοχευμένου reskilling-με βάση τις ικανότητες-και θεματοποιημένου στις ταξινομικές κατηγορίες, που ανέδειξε η διάγνωση αναγκών σε δεξιότητες (needs-in-skills assessment) (Παραδοτέο 5.1 – Υποέργο 1: Αυτεπιστασία ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ). Στην κατεύθυνση του σχεδιασμού και της ανάπτυξης μίας διττής πρότασης ολοκληρωμένης παρέμβασης για τους NEETs, το ολοκληρωμένο πρόγραμμα κατάρτισης-reskilling για

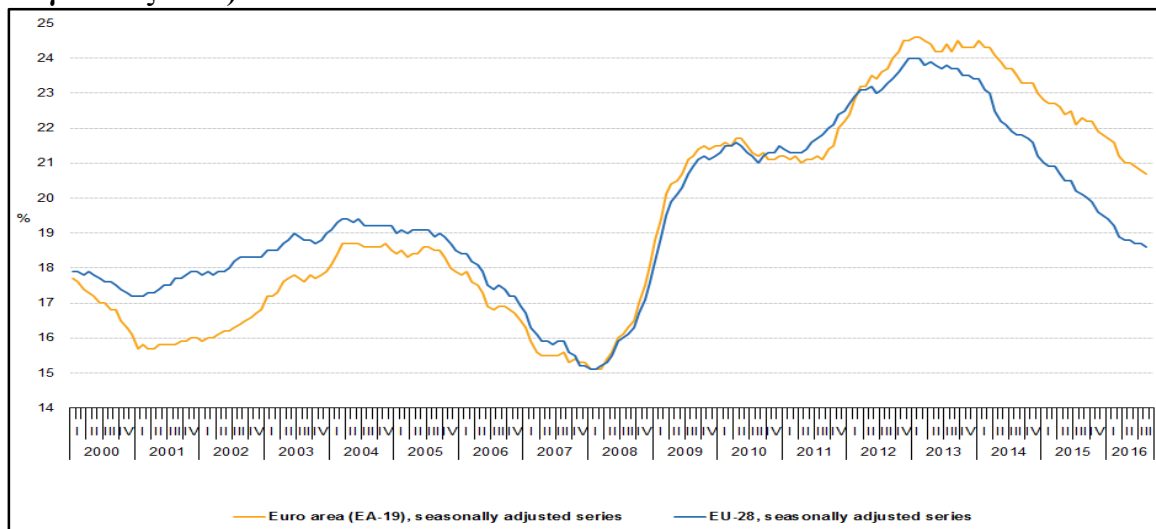
τους NEETs στην Ελλάδα συνοδεύεται, εκτός από το παρόν, και από δεύτερο Εγχειρίδιο Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού, το οποίο απευθύνεται στους NEETs (βλ. Παραδοτέο 5.2b: Εγχειρίδιο Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού για τους NEETs – Υποέργο 2: Αυτεπιστασία Πανεπιστημίου Κρήτης) καθώς και από μία ερευνητικά εδραιωμένη δέσμη δράσεων/παρεμβάσεων ψυχολογικής υποστήριξης ή παραπομπής σε ειδικούς ψυχικής υγείας (Παραδοτέο 5.3: Report για τις προτεινόμενες παρεμβάσεις ψυχολογικής υποστήριξης – Υποέργο 2: Αυτεπιστασία Πανεπιστημίου Κρήτης).

Ειδικότερα, το Παραδοτέο 5.2a επιδιώκεται να αποτελέσει έναν χρήσιμο οδηγό-εγχειρίδιο, το οποίο περιλαμβάνει στοχευμένες δράσεις σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο αναφορικά με την διαχείριση του επαγγελματικού προσανατολισμού και της επαγγελματικής σταδιοδρομίας των NEETs στην Ελλάδα από την πλευρά των αρμόδιων φορέων, δομών, υπηρεσιών και άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται με κοινωνικά ευπαθείς ομάδες με στόχο την ενδυνάμωση της απασχολησιμότητάς τους και τη μείωση του κινδύνου για κοινωνικό αποκλεισμό.

1. Εισαγωγικές Επισημάνσεις

Οι ραγδαίες και διαρκώς μεταβαλλόμενες οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές που έχουν γίνει και συνεχίζουν να διαδραματίζονται τα τελευταία χρόνια στο παγκόσμιο στερέωμα λόγω της οικονομικής ύφεσης, έχουν μετασχηματίσει καθοριστικά την παγκόσμια αγορά εργασίας. Το σύγχρονο εργασιακό περιβάλλον χαρακτηρίζεται, πλέον, από ρευστότητα, ανασφάλεια και δυσκολία ένταξης ή/και επανένταξης των ατόμων στην αγορά εργασίας. Οι νέοι, 15-24 ετών, συνιστούν μία από τις πληθυσμιακές ομάδες, η οποία έχει πληγεί περισσότερο από την οικονομική κρίση. Τα αυξημένα ποσοστά της νεανικής ανεργίας από την έλευση της οικονομικής κρίσης έως στις μέρες μας, αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα των επιπτώσεων της οικονομικής ύφεσης στους νέους και κατά συνέπεια στην αγορά εργασίας, έστω και αν τα τελευταία περίπου έτη έχουν παρουσιάσει καθοδικές τάσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι, γενικώς, τα ποσοστά της νεανικής ανεργίας είναι υψηλότερα, διπλάσια πολλές φορές, από τα ποσοστά ανεργίας όλων των πληθυσμιακών ομάδων (Eurostat, 2016a: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics) (Διάγραμμα 1).

Διάγραμμα 1: Ποσοστά Νεανικής Ανεργίας (EU-28, EA-19), (Ιανουάριος 2000-Αύγουστος 2016)

Πηγή: Eurostat, 2016a: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics.

Το παραπάνω Διάγραμμα αποτυπώνει ευκρινώς τη μεταβολή που έχει υποστεί το ποσοστό των νέων (15-24 ετών) τόσο από το 2000 έως το 2016, όσο και από την έλευση της οικονομικής κρίσης και έπειτα. Συγκεκριμένα, από το 2005 έως στις αρχές του 2008, το ποσοστό της νεανικής ανεργίας στην ΕΕ-28 σημείωσε καθοδικές τάσεις, αγγίζοντας το πρώτο τρίμηνο του 2008 το 15,1%. Ωστόσο, από το δεύτερο τρίμηνο του ίδιου έτους, το όποιο συγχρόνως αποτελεί εναρκτήριο έτος της οικονομικής κρίσης, το ποσοστό της νεανικής ανεργίας εκτινάσσεται κατακόρυφα, φθάνοντας στο πρώτο τρίμηνο του 2013 το 23.9%, ενώ το ποσοστό της νεανικής ανεργίας στην Ελλάδα το 2013 άγγιξε το 58,3% (Eurostat, 2016a: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics). Ακόμα και αν τα τελευταία έτη, το ποσοστό της νεανικής ανεργίας έχει μειωθεί, καθώς για τον Αύγουστο του 2016 το ποσοστό της νεανικής ανεργίας στην Ε.Ε.-28 ανήλθε στο 18.6% και 47,7% (Ιούλιος 2016) στην Ελλάδα, δεν παύει να παραμένει υψηλό (Eurostat, 2016b: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7672391/3-30092016-AP-EN.pdf/8edaae35-cb0e-46db-b8c7-6148cc6970d1>).

Σε ακόμα δυσχερέστερη θέση, ως προς την ένταξη στην αγορά εργασίας και τις συνθήκες διαβίωσης, βρίσκεται η ευπαθής κοινωνικά ομάδα των NEETs, δηλαδή των νέων 15-24 ετών, που δεν είναι ενταγμένοι ούτε στην εκπαίδευση, ούτε στην απασχόληση αλλά ούτε και στην κατάρτιση (young people Not in Education, Employment or Training) (ILO, 2012: 9, European Commission, 2008: 130-131). Παρόλο που ο όρος NEET θεωρείται νεόδημιτος, σε πολιτικό επίπεδο εισήχθη, πρώτη φορά, στο Ηνωμένο Βασίλειο ήδη από το 1999, όταν χρειάστηκε να κατασκευαστεί ένας δείκτης για τους νέους 16-18 ετών που ήταν απόντες από την εκπαίδευση, την απασχόληση και την κατάρτιση (Social Exclusion Unit, 1999 όπ αναφ. στο Eurofound, 2012: 20). Συγκεκριμένα, ο όρος υιοθετήθηκε με τη δημοσίευση της κυβερνητικής έκθεσης «Bridging the Gap» το 1999, η οποία στόχευε στην μελέτη της συγκεκριμένης κατηγορίας νέων, στην εκτίμηση του μεγέθους του φαινομένου και των παραγόντων που συμβάλλουν στην ευπάθειά τους καθώς και στην μελέτη της ετερογένειας εντός του πληθυσμού της, ούτως ώστε να προβούν στην χάραξη

πολιτικών δράσεων για την αντιμετώπιση του φαινομένου (Social Exclusion Unit, 1999: 6-9 όπ. αναφ. στο Drakaki, Papadakis et al., 2014: 242).

Επίσημως ο όρος NEET εισήχθη στα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Απρίλιο του 2008, όταν στο πλαίσιο της συνεδρίασης του Standing Group on Indicators and Benchmarks (SGIB), δηλαδή της Μόνιμης Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τους δείκτες και τις τιμές-στόχους στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση συζητήθηκε η αποτύπωση του φαινομένου των NEETs, το οποίο είχε αρχίσει να διευρύνεται πληθυσμιακά (Παπαδάκης, 2013: 16-17). Αξίζει να επισημανθεί ότι οι NEETs, ως ευπαθής κοινωνικά κατηγορία πληθυσμού, δεν περιορίζονται μόνο εντός των συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το φαινόμενο υφίσταται παγκοσμίως, όπως στις ΗΠΑ στην Ιαπωνία, στην Κορέα κ.λπ.. Ενώ η έκταση και η ένταση του διευρύνθηκε με την έλευση της οικονομικής κρίσης και έπειτα (βλ. αναλυτικά Papadakis et al., 2015: 45-46, Drakaki, Papadakis et al., 2014: 243-244, Παπαδάκης, 2013: 16-68, , Kotroyannos et al., 2015: 269-271).

Έως σήμερα, δεν υπάρχει ένας διεθνώς αποδεκτός ορισμός για τους NEETs. Ωστόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έχει αναπτυχθεί ένας δείκτης (NEET indicator), ο οποίος χρησιμοποιείται, από την έλευση της οικονομικής κρίσης, για τη σύγκριση και τις μετρήσεις των χωρών αναφορικά με το φαινόμενο των NEETs τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και διεθνώς (ΟΟΣΑ) (Drakaki, Papadakis et al., 2014: 243, Eurofound, 2012: 21-22' European Commission, 2011c: 1-2 όπ. αναφ. στο Δρακάκη, Παπαδάκης κ.ά, 2013: 219-220).

«Συγκεκριμένα, ο όρος NEET:

- *Στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες αναφέρεται στους νέους ηλικίας 15-24 (European Commission, 2013: 2),*
- *Στην Ιαπωνία, αναφέρεται στα νέα άτομα ηλικίας 15-34 (OECD, 2008 as cited in Euro found, 2012: 20),*
- *Στις βάσεις δεδομένων του ΟΟΣΑ, αναφέρεται στους νέους 15-29 ετών (OECD, 2013: 326),*

- Στο Διεθνές Γραφείο Εργασίας (International Labour Office), αναφέρεται στα νέα άτομα ηλικίας 15-24 (International Labour Office, 2012:9).
- Ενώ σε ορισμένες εθνικές περιπτώσεις (π.χ. στο Ηνωμένο Βασίλειο), κυρίως καλύπτει εφήβους 16-18 ετών ή 16-24 (Social Exclusion Unit, 1999: 2).» (Kotroyannos et al., 2015: 270).

Εκτός από τον επίσημο ορισμό που έχει υιοθετηθεί για τους NEETs, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο, έχουν αποδοθεί στους NEETs ορισμοί και χαρακτηρισμοί όπως angry young rebels, quitters, rebels without a cause, escapists κ.α. (BBC news, 5 November 2007 as cited in European Commission, 2008: 132 όπ. αναφ. στο Drakaki, Papadakis et al., 2014: 243), που, ουσιαστικά, τους περιγράφουν ως μία γενιά παθητικών, άπραγων και δίχως φιλοδοξίες νέων, που διαθέτουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και διαταραχές συμπεριφοράς (βλ. αναλυτικά Δρακάκη, Παπαδάκης κ.ά, 2013: 217-219).

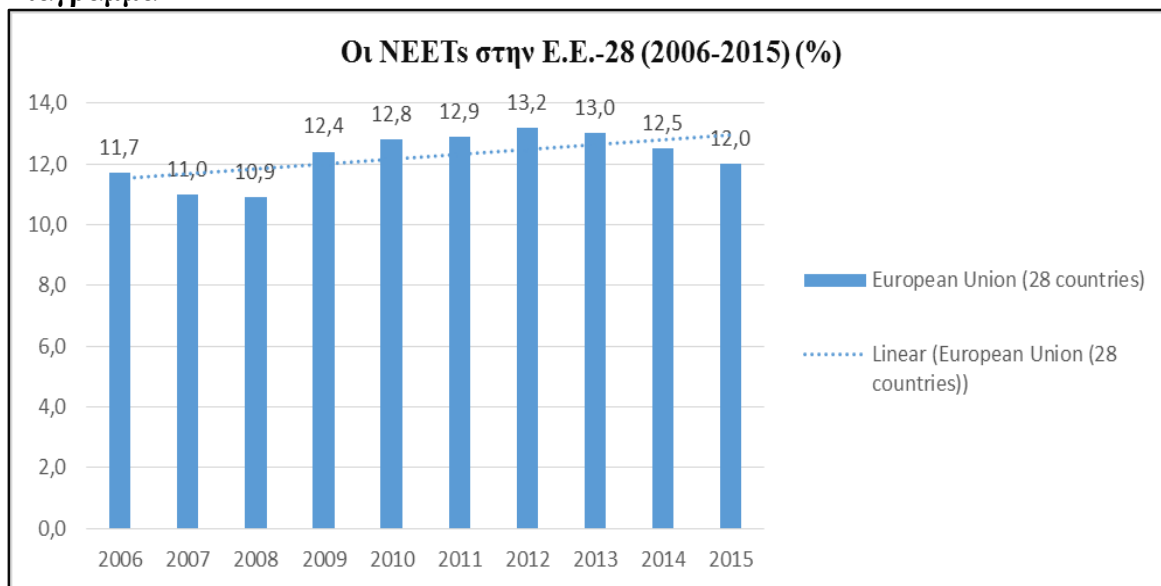
Η πραγματικότητα, όμως, για τους NEETs είναι πολύ διαφορετική από τους προαναφερθέντες ορισμούς και τις περιγραφές. Συγκεκριμένα, «αυτή η «αποχή» των νέων από τους βασικούς θεσμούς ενός κράτους, δηλαδή των συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης, δεν συνιστά τις περισσότερες φορές προσωπική επιλογή αλλά ... (μπορεί να ερμηνευθεί) ως αδυναμία και αποτυχία του κυρίαρχου συστήματος αξιών να συγκρατήσει, να εμπνεύσει και να νοσηματοδοτήσει την κοινωνική τους διαδρομή, δείχνοντάς τους πρόωρα και βιαστικά την έξοδο προς τη σκληρή αρένα της πραγματικότητας...». (Φωτόπουλος, 2010: §4).» (Drakaki, Papadakis et al., 2014: 243). Επιπλέον, σύμφωνα με το Eurofound, οι νέοι, που διατρέχουν περισσότερο κίνδυνο να μετακλήσουν στην ευπαθή κοινωνικά ομάδα των NEETs, είναι τα άτομα με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο (low-skilled), τα μη γηγενή νεαρά άτομα (μετανάστες), οι νέοι με βεβαρημένο οικογενειακό background καθώς και τα άτομα με αναπηρία ή με σοβαρά προβλήματα ψυχικής ή σωματικής υγείας (Eurofound, 2012: 55-56).

Η έλευση της οικονομικής κρίσης και η μετέπειτα οικονομική ύφεση επέφεραν σημαντικές μεταβολές τόσο στην αύξηση των ποσοστών των NEETs στην Ευρώπη όσο

και στην επιδείνωση του βιοτικού τους επίπεδου, με δεδομένη και την αύξηση των ποσοστών της νεανικής ανεργίας.

Έτσι, ενώ το 2008 το ποσοστό των NEETs (15-24) στην Ε.Ε.-28 βρισκόταν στο 10,9%, το 2009 αυξήθηκε κατά 1,5 ποσοστιαία μονάδα στο 12,4% (2009), ακολουθώντας ανοδικές τάσεις, με αποκορύφωμα το 2012, όπου το αντίστοιχο ποσοστό ανήλθε στο 13,2%. Για το 2015, το ποσοστό των NEETs στην Ε.Ε.-28 μειώθηκε στο 12%, παραμένοντας ωστόσο σε υψηλά επίπεδα. (Eurostat, 2016c: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem150&plugin=1>). (βλ. και Διάγραμμα 2).

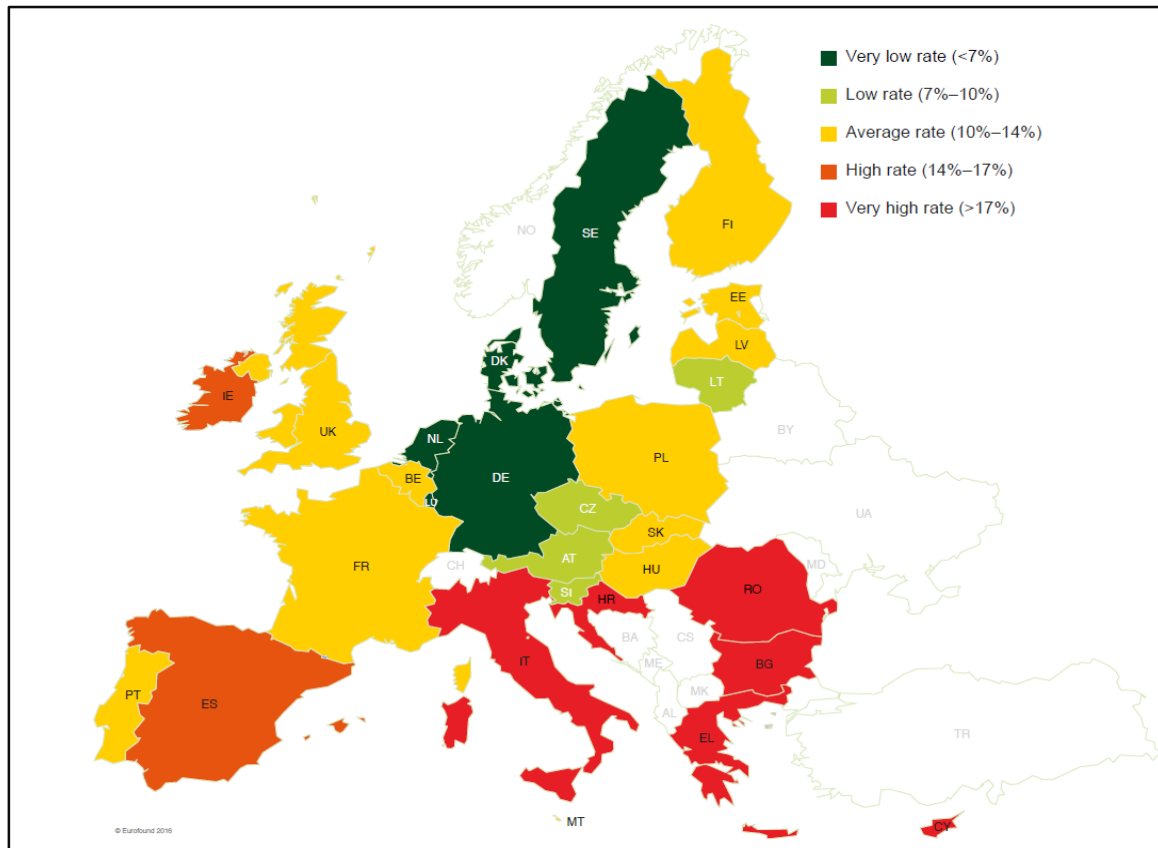
Διάγραμμα 2

Πηγή: Eurostat, 2016c: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem150&plugin=1>.

Με άλλα λόγια, περίπου 6.600.000 νέοι ηλικίας 15-24 ετών για το 2015 ήταν NEETs στην Ευρώπη, με την Ελλάδα, την Ιταλία, την Μάλτα, την Κροατία, την Κύπρο, την Βουλγαρία και την Ρουμανία να συνθέτουν το cluster των ευρωπαϊκών χωρών με ποσοστά NEETs που ξεπερνούν το 17% (Eurofound, 2016: 14-15) (Εικόνα 1).

Εικόνα 1: Ποσοστά NEETs (15-24 ετών) στην Ε.Ε.-28 (2015) (%)

Πηγή: Eurostat όπ. παρατ. στο Eurofound, 2016: 15.

Εκτός από την ετερογένεια που υπάρχει ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. σε σχέση με τα ποσοστά των NEETs, ετερογένεια εμφανίζεται και στον ίδιο τον πληθυσμό των NEETs με βάση τα κοινωνικά τους χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με μελέτη του Eurofound (2012), τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. κατηγοριοποιούνται σε τέσσερα clusters με βάσει τις ομοιότητες που παρουσιάζουν ως προς το μέγεθος του πληθυσμού των NEETs, το εκπαιδευτικό τους επίπεδο, το φύλο, την εργασιακή προϋπηρεσία, την κοινωνική τους κατάσταση κ.λπ.. Επιπροσθέτως, ένας από τους βασικούς παράγοντες που συμβάλλουν στην ετερογένεια του πληθυσμού των NEETs και κατά συνέπεια των προαναφερθέντων clusters των NEETs είναι και η έλευση της οικονομικής κρίσης. Δηλαδή, ανάλογα με το μέγεθος των επιπτώσεων που επέφερε σε κάθε κράτος –μέλος, κυρίως στο πεδίο της

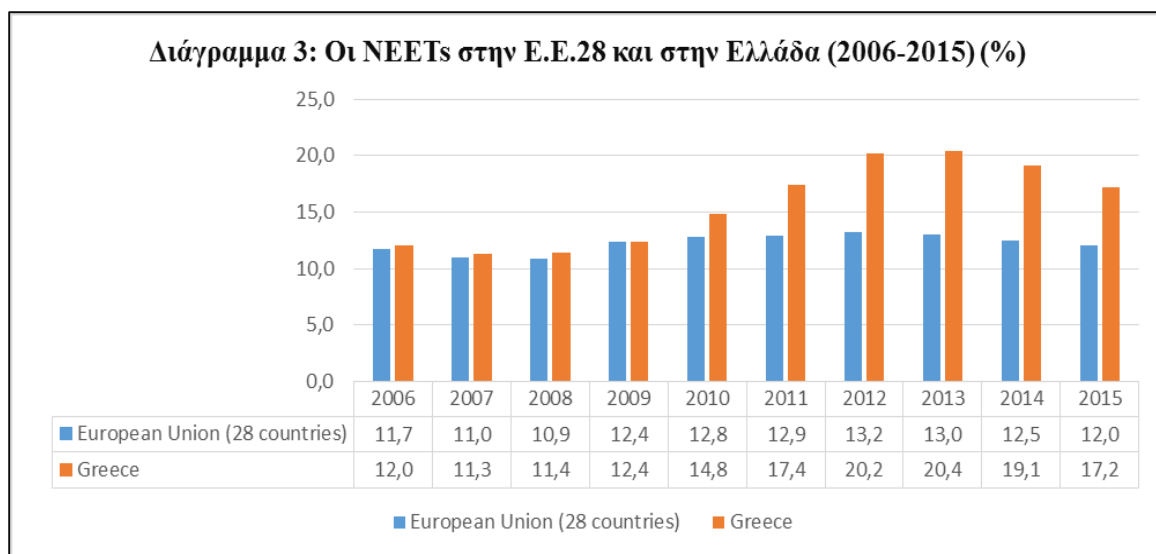
απασχόλησης, είχε και τον αντίστοιχο αντίκτυπο, τόσο στην μετακύληση ενός νέου ατόμου στην ευπαθή κοινωνικά κατηγορία των NEETs, όσο και στην επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου ενός NEET (βλ. αναλυτικά Eurofound, 2012: 38-41 & Παπαδάκης, 2013: 57-62).

Ωστόσο, με βάση την τελευταία μελέτη του Eurofound (2016) για τους NEETs, η κατηγοριοποίηση του πληθυσμού των NEETs στην Ε.Ε. μειώνεται από τέσσερα σε τρία, πιο διευρυμένα ως προς την σύνθεσή τους, clusters. Αξίζει να αναφερθεί ότι, εκτός από το μέγεθος του πληθυσμού των NEETs, το εκπαιδευτικό επίπεδο, φύλο, κοινωνική κατάσταση, εργασιακή προϋπηρεσία κ.λπ. που λαμβάνονται υπ' όψιν για να κατηγοριοποιηθεί ο πληθυσμός των NEETs των κρατών-μελών της Ε.Ε. σε clusters, λαμβάνονται, πλέον, υπ' όψιν και οι παράμετροι των οικογενειακών βαρών και των ζητημάτων υγείας (αρρώστια ή αναπηρίες) (βλ. αναλυτικά Eurofound, 2016: 43-46).

Συνοψίζοντας, παρόλο που ο πληθυσμός των NEETs προϋπήρχε, η έλευση της οικονομικής κρίσης επιδείνωσε τόσο την έκταση όσο και την έντασή του, ιδίως στις χώρες της Ε.Ε. που επλήγησαν περισσότερο από την οικονομική ύφεση. Τα αυξημένα ποσοστά της νεανικής ανεργίας (βραχυχρόνιας ή μακροχρόνιας), το χαμηλό ή μεσαίο εκπαιδευτικό επίπεδο καθώς και η έλλειψη εργασιακής εμπειρίας αποτελούν τους πιο κρίσιμους παράγοντες για την υπαγωγή ενός ατόμου στην ευπαθή κοινωνικά κατηγορία των NEETs ή στην επιδείνωση της ήδη βεβαρημένης βιοτικής τροχιάς ενός NEET (Παπαδάκης, 2013: 62-63). Αξίζει να αναφερθεί ότι σε ορισμένα κράτη-μέλη της Ε.Ε., όπως στην Ελλάδα, ένα υψηλό ποσοστό των NEETs έχει τριτοβάθμιο εκπαιδευτικό επίπεδο (Παπαδάκης, 2013: 63), ενώ στην Κροατία, την Κύπρο και την Ελλάδα, ο κίνδυνος υπαγωγής στην κατηγορία των NEETs είναι υψηλότερος για τους νέους (15-24 ετών) με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Eurofound, 2016: 44).

2. Οι NEETs στην Ελλάδα

Οι NEETs στην Ελλάδα, μέχρι πριν από μερικά έτη, αποτελούσαν μία άγνωστη κατηγορία πληθυσμού τόσο σε εννοιολογικό όσο και σε εκτατικό επίπεδο. Ωστόσο, αυτή η άγνωστη και, για πολλούς, αδιευκρίνιστη ευπαθή κοινωνικά ομάδα πληθυσμού υφίστατο και πριν την έλευση της κοινωνικοοικονομικής κρίσης το 2008. Και μάλιστα το ποσοστό των NEETs στην Ελλάδα ήταν οριακά υψηλότερο από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ωστόσο, η έκταση και η ένταση του φαινομένου των Ελλήνων NEETs αρχίζει να διευρύνεται από το 2008 και έπειτα, σημειώνοντας αρχικά μικρές αλλά σημαντικές ανοδικές τάσεις: Με βάση τα δεδομένα της Eurostat, από 11,4% που ήταν το ποσοστό των NEETs στην Ελλάδα το 2008 αυξήθηκε στο 12,4% το 2009 και 14,8% το 2010. Από το 2011 και έπειτα, ο πληθυσμός των NEETs στην χώρα αυξήθηκε κατακόρυφα, σε 17,4% το 2011, 20,2% το 2012, φθάνοντας το 2013 στο 20,4%. Παρόλο, που το 2015 το ποσοστό των NEETs έχει μειωθεί 17,2%, δεν παύει να αποτελεί ένα ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό, που αντιπροσωπεύει μια ευπαθή κοινωνικά κατηγορία νέων ατόμων (15-24) στο συνολικό πληθυσμό της χώρας, η οποία, μη εντασσόμενη στις δομές της εκπαίδευσης, της απασχόλησης και της κατάρτισης κινδυνεύει να περιθωριοποιηθεί και να αποκλειστεί από το κοινωνικό σύνολο (Eurostat, 2016c: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem150&plugin=1>), (Διάγραμμα 3).

Πηγή: Eurostat, 2016c: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem150&plugin=1>.

Σε περιφερειακό επίπεδο, οι NEETs κατανέμονται σε όλες τις Διοικητικές Περιφέρειες της Ελλάδος. Για το 2015, τα ποσοστά των Ελλήνων NEETs μεταξύ των Διοικητικών Περιφερειών κυμαίνονται από 13,9% (Αττική) έως 25,5% (Ιόνια νησιά). Υψηλότερη συγκέντρωση πληθυσμού NEETs παρατηρείται στα Ιόνια νησιά (25,5%), στην Στερεά Ελλάδα (25,1%), στην Πελοπόννησο (22,6%), στη Θεσσαλία (23,1%) και στο Νότιο Αιγαίο (22%). Ενώ η μεγαλύτερη μεταβολή στον πληθυσμό NEETs σε περιφερειακό επίπεδο, για το χρονικό διάστημα 2008-2015, σημειώθηκε στο Βόρειο Αιγαίο. Συγκεκριμένα, από 9,3% που βρισκόταν το ποσοστό των NEETs το 2008 αυξήθηκε κατά 10,9 ποσοστιαίες μονάδες, δηλαδή ανήλθε το 2015 στο 20,2% (Eurostat, 2016d: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>), (βλ. Πίνακα 1).

Πίνακας 1: Οι NEETs στην Ελλάδα (2008-2015) (NUTS 2 regions) (%)

GEO/TIME	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Greece	11,4	12,4	14,8	17,4	20,2	20,4	19,1	17,2
Voreia Ellada	:	:	14,9	19,0	21,6	21,4	19,0	17,0
Anatoliki Makedonia, Thraki	:	:	21,5	27,4	28,1	28,3	22,2	21,5
Kentriki Makedonia	:	:	12,8	16,1	18,8	19,4	18,1	15,8
Dytiki Makedonia	:	:	12,2	18,5	23,3	22,1	15,7	15,8
Ipeiros	:	:	18,1	20,2	23,6	19,5	20,9	15,6
Voreia Ellada (NUTS 2010)	11,8	12,4	:	:	:	:	:	:
Anatoliki Makedonia, Thraki (NUTS 2010)	15,3	16,5	:	:	:	:	:	:
Kentriki Makedonia (NUTS 2010)	10,5	11,1	:	:	:	:	:	:
Dytiki Makedonia (NUTS 2010)	13,1	11,4	:	:	:	:	:	:
Thessalia (NUTS 2010)	11,9	13,0	:	:	:	:	:	:
Kentriki Ellada	:	:	17,7	19,3	22,2	22,7	22,5	21,8
Thessalia	:	:	16,9	19,7	21,3	19,6	20,2	23,1
Ionia Nisia	:	:	17,3	10,3	13,8	20,8	19,9	25,5
Dytiki Ellada	:	:	16,7	18,1	18,3	17,4	19,1	17,1
Stereia Ellada	:	:	21,1	23,0	26,9	30,9	28,4	25,1
Peloponnisos	:	:	17,4	20,5	29,0	28,5	26,6	22,6
Kentriki Ellada (NUTS 2010)	15,1	16,1	:	:	:	:	:	:
Ipeiros (NUTS 2010)	13,0	17,0	:	:	:	:	:	:
Ionia Nisia (NUTS 2010)	16,4	16,4	:	:	:	:	:	:
Dytiki Ellada (NUTS 2010)	12,9	13,6	:	:	:	:	:	:
Stereia Ellada (NUTS 2010)	19,3	19,9	:	:	:	:	:	:
Peloponnisos (NUTS 2010)	15,3	15,5	:	:	:	:	:	:
Attiki	9,4	9,9	12,2	14,3	18,5	18,5	17,4	13,9
Attiki	9,4	9,9	12,2	14,3	18,5	18,5	17,4	13,9
Nisia Aigaiou, Kriti	10,8	14,2	16,7	19,2	17,6	19,0	17,8	17,8
Voreio Aigaio	9,3	16,7	17,6	18,9	19,6	21,8	19,7	20,2
Notio Aigaio	12,3	17,5	19,1	21,9	16,0	18,8	14,8	22,0
Kriti	10,5	11,9	15,3	18,1	17,9	18,3	18,7	15,0

Πηγή: Eurostat, 2016d: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.

Σύμφωνα με το Eurofound (2012), η Ελλάδα συγκαταλέγεται στο cluster των χωρών, που συγκεντρώνουν υψηλά ποσοστά NEETs. Στην πλειονότητά τους, οι Έλληνες NEETs διαθέτουν δευτεροβάθμιο και τριτοβάθμιο εκπαιδευτικό επίπεδο, είναι μη ενεργοί και χωρίς εργασιακή προϋπηρεσία. Επιπλέον, ιδιαίτερο υψηλό είναι το ποσοστό των γυναικών NEETs καθώς και των αποθαρρημένων εργαζομένων στο σύνολο του πληθυσμού των NEETs (Eurofound, 2012: 39 όπ. αναφ. στο Drakaki, Papadakis et al., 2014: 245).

Αξίζει να αναφερθεί, ότι, βάσει της νέας κατηγοριοποίησης του Eurofound (2016) των χωρών της Ε.Ε. σε clusters, η Ελλάδα ανήκει στο cluster των χωρών που είτε επλήγησαν περισσότερο από την οικονομική κρίση σε σχέση με άλλες χώρες της Ε.Ε. είτε η

μετάβαση των νέων από το σχολείο στην εργασία είναι καθυστερημένη (Eurofound, 2014 όπ. αναφ. στο Eurofound, 2016: 44) και παρουσιάζει διαρθρωτικά εμπόδια. Επιπλέον, στην πλειοψηφία τους, οι NEETs που ανήκουν στο συγκεκριμένο cluster είναι άνδρες. Ενώ στην Ελλάδα, στην Κροατία, και στην Κύπρο, οι νέοι που διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο να υπαχθούν στην συγκεκριμένη ευάλωτη κοινωνικά ομάδα, είναι τα άτομα που διαθέτουν τριτοβάθμιο εκπαιδευτικό επίπεδο (Eurofound, 2016: 44).

Τα προαναφερθέντα σε συνδυασμό με τα υψηλά ποσοστά νεανικής ανεργίας που μαστίζουν την Ελλάδα εδώ και πολλά χρόνια (Ιούλιος 2016: 47,7%) (Eurostat, 2016b: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7672391/3-30092016-AP-EN.pdf/8edaae35-cb0e-46db-b8c7-6148cc6970d1>), την έλλειψη ενός λειτουργικού και αποτελεσματικού κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα (Κοτρόγιαννος, Τζαγκαράκης κ.ά., 2013: 197) καθώς και τα αυστηρά δημοσιονομικά μέτρα που έχουν ληφθεί σε εθνικό επίπεδο για την αντιμετώπιση της οικονομικής ύφεσης (Papadakis, Kyridis et al., 2016) δυσχεραίνουν ακόμα περισσότερο τόσο τις συνθήκες διαβίωσης των Ελλήνων NEETs όσο και την ένταξη ή επανένταξή τους στην αγορά εργασίας, αυξάνοντας τον κίνδυνο να βρεθούν στο όριο ή κάτω από το όριο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού τους.

Ως εκ τούτου, κρίνεται απαραίτητη, η λήψη μίας δέσμης μέτρων και παρεμβάσεων στην κατεύθυνση της συμβουλευτικής και του επαγγελματικού προσανατολισμού, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, η οποία θα διευκολύνει και θα επιτρέψει την ένταξη ή επανένταξη των NEETs στις κοινωνικές δομές του κράτους (εκπαίδευση, απασχόληση, κατάρτιση), στοχεύοντας α) στην ενεργοποίηση τους και στην ενδυνάμωση της απασχολησιμότητάς τους και β) στην βελτίωση της βιοτικής τους τροχιάς.

3. Το Έργο «NEETs 2» - Μία συνοπτική παρουσίαση των ευρημάτων της Έρευνας Πεδίου

Η Πράξη «Έρευνα και ολοκληρωμένη παρέμβαση για την κοινωνική ενσωμάτωση μιας μείζονος κοινωνικά ευάλωτης ομάδας: ψυχολογικό προφίλ/ψυχοπαθολογία, προφίλ δεξιοτήτων, διάγνωση αναγκών και ανάπτυξη προγραμμάτων για την κατάρτιση-reskilling και την ψυχολογική υποστήριξη προς την επαν-ενσωμάτωση των «νέων ανθρώπων εκτός εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης (Neets)», εστιάζει α) στην έρευνα του ψυχολογικού προφίλ της ομάδας στόχου (Neets) μελετώντας συγχρόνως την ύπαρξη πιθανής ψυχοπαθολογίας και εντοπίζοντας τις ανάγκες για ψυχολογική υποστήριξη των Ελλήνων Neets, και β) στη διάγνωση αναγκών σε επίπεδο δεξιοτήτων των Ελλήνων Neets.

Συγκεκριμένα, το φυσικό αντικείμενο της Πράξης συμπεριλαμβάνει και τελικά αποσκοπεί α) στην ανάλυση του ψυχολογικού προφίλ των Neets (και τη σχετική κατηγοριοποίηση τους βάσει επιμέρους χαρακτηριστικών) και στη χαρτογράφηση πιθανών συσχετίσεων ανάμεσα στην υπαγωγή στην κατάσταση Neet και στην ύπαρξη ψυχοπαθολογικών διαταραχών, β) στη διερεύνηση και τον προσδιορισμό των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης (που πιθανώς) υφίστανται ή/και υπέστησαν οι NEETs στο ψυχολογικό τους προφίλ αλλά και σε (πιθανή) εμφάνιση ψυχοπαθολογίας μεταξύ των Ελλήνων NEETs, γ) στην διάγνωση και ανάλυση των αναγκών των Neets σε δεξιότητες μέσω της χαρτογράφησης του προφίλ δεξιοτήτων τους και της συνακόλουθης ταξινομικής κατηγοριοποίησης τους και δ) στην ερευνητικά εδραιωμένη ανάπτυξη προγραμμάτων για την κατάρτιση-reskilling και την ψυχολογική υποστήριξη των Neets, των νέων δηλαδή ανθρώπων που απέχουν από τα βασικά πεδία θεσμικής μέριμνας του κοινωνικού κράτους και ως εκ τούτου είναι εξαιρετικά ευάλωτοι στον κοινωνικό αποκλεισμό.

3.1. Τα Ευρήματα της Ποσοτικής Έρευνας

Ειδικότερα, για τον προσδιορισμό του ψυχολογικού προφίλ των Ελλήνων Neets (και τη συνακόλουθη διαμόρφωση διακριτών υποκατηγοριών με βάση επιμέρους χαρακτηριστικά), τον εντοπισμό πιθανών κινδύνων ύπαρξης ψυχοπαθολογίας ανάμεσα στους Έλληνες NEETs καθώς και για τη διερεύνηση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στο ψυχολογικό προφίλ των NEETs και συνακόλουθα στη βιοτική τροχιά τους διεξήχθη ποσοτική έρευνα σε εθνική κλίμακα, σε δείγμα αντιπροσωπευτικό του ελληνικού πληθυσμού και αφορά νέους και νέες ηλικίας 15-24 ετών. Το μέγεθος του δείγματος που προέκυψε είναι 2.769 άτομα στο σύνολο των 14 Διοικητικών Περιφερειών (εξετάστηκε ξεχωριστά ο Νομός Θεσσαλονίκης) με ελάχιστο δείγμα ανά Διοικητική Περιφέρεια, έτσι ώστε να υπάρχει ικανοποιητική αντιπροσώπευση από όλες τις κοινωνικές και δημογραφικές ομάδες του εξεταζόμενου πληθυσμού.

Η ποσοτική έρευνα διεξήχθη με τη μέθοδο των τηλεφωνικών συνεντεύξεων στα νοικοκυριά των ερωτώμενων και με τη χρήση σταθμισμένου δομημένου ερωτηματολογίου στο οποίο περιλαμβάνονταν ερωτήσεις κλειστού τύπου, συμπεριλαμβανομένων των δημογραφικών ερωτήσεων, καθώς και δύο σταθμισμένων τηλεφωνικών κλιμάκων συμπτωμάτων άγχους (GAD-7) (Spitzer et al, 2006) και κατάθλιψης (PHQ-9) (Kroenke et al, 2001) μεταφρασμένες και σταθμισμένες στην ελληνική γλώσσα. Κρίνεται απαραίτητο να αναφερθεί ότι το ερευνητικό πρωτόκολλο είχε πάρει έγκριση από την Επιτροπή Δεοντολογίας και Έρευνας του Πανεπιστημιακού Γενικού Νοσοκομείου Ηρακλείου Κρήτης.

- Η ποσοτική έρευνα ανέδειξε ότι, κατά την χρονική περίοδο συλλογής δεδομένων το ποσοστό των NEETs στην Ελλάδα ανέρχεται στο 16,4%. Η πλειοψηφία των NEETs ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 22-24, ενώ το 34,9% βρίσκεται στην ηλικία των 24 ετών. Στην πλειονότητά τους, οι NEETs στην Ελλάδα διαθέτουν μέτριο εκπαιδευτικό επίπεδο, καθώς το 50,4% έχει ολοκληρώσει την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (λύκειο). Σημαντικό, ωστόσο, είναι και το ποσοστό των NEETs που έχουν συνεχίσει

και ολοκληρώσει μεταλυκειακές σπουδές (40,1%). Συγκεκριμένα, το 18,5% είναι απόφοιτοι ΑΕΙ, 8,5% απόφοιτοι ΤΕΙ και το 13,1% έχει αποφοιτήσει από κάποιο ΙΕΚ.

Αναφορικά με τη διάγνωση του ψυχολογικού προφίλ των NEETs, αυτή περιλάμβανε τη σύγκριση παραγόντων που συγκροτούν το ιατρικό ιστορικό τους, με το ιατρικό ιστορικό των μη NEET ερωτηθέντων, ως ομάδα ελέγχου, ώστε να διαπιστωθούν πιθανές διακυμάνσεις που υποδηλώνουν επίδραση της κατάστασης διαβίωσης στο ιατρικό προφίλ τους.

- Συγκεκριμένα, 21,1% είχαν επισκεφθεί Ψυχολόγο/ Ψυχίατρο στο παρελθόν, 2,7% είχαν λάβει φαρμακευτική αγωγή για ψυχική νόσο, 8,4% είχαν μαθησιακή δυσκολία και 2,9% κάποια σοβαρή σωματική νόσο.
- Επίσης, όσον αφορά στις συνήθειες ζωής, σχεδόν οι μισοί (47,9%) κάπνιζαν, 15,1% είχαν κάνει χρήση κάνναβης, και 3,1% άλλων ψυχότροπων τοξικών ουσιών (όπως αμφεταμίνες, κοκαΐνη, LSD, έκσταση, ηρωίνη κ.λπ.). Οι NEETs κατανάλωναν κατά μέσο όρο $2,76 \pm 4,89$ αλκοολούχα ποτά τη εβδομάδα, είχαν κοινωνικές επαφές 4,66 φορές ανά εβδομάδα και ασκούσαν 2,61 φορές/ εβδομάδα. Το κάπνισμα φαίνεται να αποτελεί την διέξοδο των NEETs για την διαχείριση του άγχους τους, καθώς τα ποσοστά τους είναι αρκετά υψηλότερα από την ομάδα ελέγχου.
- Αναφορικά με τα καταθλιπτικά συμπτώματα στους NEETs για περισσότερες από τις μισές μέρες-σχεδόν κάθε μέρα, 34,4% παρουσιάζει ανηδονία, 25,6% έχει καταθλιπτικό συναίσθημα και 30,7 % εμφανίζουν διαταραχές ύπνου. Επίσης 30,3% των NEETs έχουν εύκολη κόπωση, 26,1% διαταραχές όρεξης για φαγητό, και 17,5% χαμηλή αυτοεκτίμηση. Τέλος, 17,9% εμφανίζουν δυσκολία συγκέντρωσης-προσοχής, 17,9% ψυχοκινητική επιβράδυνση ή ανησυχία και 4,8% έχουν ευχές θανάτου ή και αυτοκτονικό ιδεασμό.
- Ερωτηθέντες για συμπτώματα άγχους τις τελευταίες 15 μέρες, το 27,1% των NEETs ανέφερε ότι για πάνω από τις μισές μέρες ή σχεδόν καθημερινά είχε άγχος/νεύρα/ένταση, 15,3% εμφάνιζε δυσκολία ελέγχου του άγχους, 23,2% υπερβολική ανησυχία για διάφορα πράγματα και 16,7% δυσκολία να χαλαρώσει.

Επίσης, το 13,2% είχε ψυχοκινητική ανησυχία, 22,6% ευερεθιστότητα/εκνευρισμό και το 10% πίστευε ότι κάτι φρικτό θα συμβεί.

- Συνοψίζοντας, οι NEETs φαίνεται να εμφανίζουν περισσότερο άγχος, χαμηλότερο υποκειμενικό αίσθημα ευεξίας (subjective well-being) και χαμηλότερη υποκειμενική αυτό-αποτελεσματικότητα (self-efficacy) σε σχέση με την ομάδα ελέγχου, γεγονός που αναδεικνύει ότι η κατάσταση την οποία βιώνουν δυσκολεύει την καθημερινότητά τους και μειώνει την διάθεσή τους για δράση.
- Για τους NEETs, ως προβλεπτικοί παράγοντες (predictors) της αγχώδους συμπτωματολογίας αναδείχθηκαν:
 - το κάπνισμα,
 - οι περιορισμένες κοινωνικές επαφές και
 - η χαμηλή αυτό-αποτελεσματικότητα.
- Ενώ προβλεπτικοί παράγοντες (predictors) της ευεξίας (ικανοποιητικής ποιότητας ζωής) αναδείχθηκαν:
 - η ανεξάρτητη διαβίωση,
 - το υψηλό οικογενειακό εισόδημα και
 - η αποχή από το κάπνισμα.

Αναφορικά, με τον προσδιορισμό των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης, που πιθανώς υφίστανται ή/και υπέστησαν οι NEETs στο ψυχολογικό τους προφίλ αλλά και σε (πιθανή) εμφάνιση ψυχοπαθολογίας μεταξύ των Ελλήνων NEETs, σε συγκριτική διάσταση με την Ομάδα Ελέγχου (μη NEETs) ούτως ώστε να διαπιστωθούν τυχόν διαφορές που συνιστούν σημαντικά χαρακτηριστικά που επηρεάζουν την ψυχοπαθολογία τους, από τα ευρήματα της ποσοτικής έρευνας προκύπτει ότι:

- 9,8% των NEETs έναντι 6,3% των μη NEETs νιώθει αποκομμένο από την κοινωνία. Το συναίσθημα αυτό εμφανίζεται ισχυρότερο στις γυναίκες NEET (14,2%), ενώ είναι άμεσα εξαρτώμενο από την οικογενειακή εισοδηματική κατάσταση, αφού όσο μικρότερο είναι το εισόδημα τόσο εντονότερο είναι το αίσθημα της απομόνωσης.
- Το 30,7% των NEETs αναζητά εργασία εκτός του γνωστικού του αντικειμένου. Το 21,6% σκέφτεται την μετανάστευση στο εξωτερικό. Το 15,6% έχει μεταστεγαστεί ή

σκέφτεται να το κάνει σε σπίτι με χαμηλότερο ενοίκιο, ενώ το 15,4% έχει μετακομίσει στο πατρικό του σπίτι. 8,1% δηλώνουν ότι έχουν αλλάξει τις διατροφικές τους συνήθειες καθώς αγοράζουν φθηνότερα ή λιγότερα τρόφιμα. 3,5% έχουν κάνει περικοπές στις δαπάνες υγείας, ενώ το 2% έχει αναζητήσει οικονομική βοήθεια από φίλους. Στον αντίποδα, τα ποσοστά της ομάδας των μη NEET όχι μόνο δεν είναι μικρότερα αλλά σε πολλές περιπτώσεις υπερβαίνουν αυτά των NEET, αντικατοπτρίζοντας τη γενικευμένη κρίση που έχει πλήξει οριζόντια όλες τις δημογραφικές ομάδες στην Ελλάδα.

- Διαφορετικές είναι οι προτεραιότητες των δύο εξεταζόμενων ομάδων, αφού για το 60,6% των NEET το κύριο μέλημα είναι η εύρεση εργασίας και για τους μη NEET σε ποσοστό 51,6% η συνέχιση των σπουδών. Οι διαφοροποιήσεις στη συγκεκριμένη απάντηση σχετίζονται με τις ηλικίες των ερωτώμενων καθώς τα μέλη της ομάδας NEET είναι άτομα μεγαλύτερης ηλικίας που σε σημαντικό βαθμό έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους και βρίσκονται σε αναζήτηση εργασίας.
- Δύσκολη και ανυπόφορη χαρακτηρίζει το 45,8% των NEETs την κατάσταση στην οποία βρίσκεται σήμερα έναντι 27,9% των μη NEETs που δηλώνουν το ίδιο. Πρόκειται για μια σημαντική διαφοροποίηση της τάξης των 17,9 ποσοστιαίων μονάδων που καταδεικνύουν τις ισχυρότατες ψυχολογικές επιπτώσεις που προκαλεί η περιθωριοποίηση των νέων ατόμων και ο εξοβελισμός τους από τους μηχανισμούς της παραγωγικής και της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η συνεχιζόμενη οικονομική κρίση σαφώς και επιτείνει την κατάσταση, η περιθωριοποίηση, ωστόσο, των νέων αποτελεί μια αυτόνομη κοινωνική διεργασία που αυτοαναπαράγεται και προκαλεί σοβαρές επιπτώσεις στον ψυχισμό των ατόμων που την υφίστανται. Έτσι οι NEETs μπορεί να μην έχει χρειαστεί να καταφύγουν σε κοινωνικές δομές πρόνοιας περισσότερο από τους μη NEETs, ωστόσο, η ψυχολογική τους κατάσταση καταγράφεται ως πολύ πιο επιβαρυνμένη. Και σε αυτή την περίπτωση το εισόδημα εμφανίζεται ως πολύ σημαντικός παράγοντας στη διαμόρφωση της ψυχολογικής κατάστασης των συμμετεχόντων στην έρευνα.
- Οι απαντήσεις στην ερώτηση για το ποιος ευθύνεται περισσότερο για την προσωπική κατάσταση του καθενός, καταδεικνύουν σε μια ακόμη περίπτωση, το μεγάλο έλλειμμα εμπιστοσύνης που έχει ειδικά η νέα γενιά απέναντι στο πολιτικό σύστημα της χώρας,

αφού το 61,8% των NEET και το 53% των μη NEETs υποδεικνύουν αυτό ως κύριο υπεύθυνο. Προσωπικές ευθύνες αναγνωρίζει το 13% των NEETs έναντι 16,1% των μη NEETs, ενώ στην οικογένειά του επιρρίπτει κυρίως τις ευθύνες το 6,1% των NEETs και το 11,3% των υπολοίπων.

- Ως επακόλουθο, το 91,4% του συνόλου δεν εμπιστεύεται το Ελληνικό κράτος ως προς τις δομές προστασίας των πολιτών, ενώ το 92,1% έχει αρνητική και μάλλον αρνητική άποψη για το πολιτικό προσωπικό της χώρας. Αυτή η έλλειψη εμπιστοσύνης είναι εξίσου διάχυτη και στις δύο εξεταζόμενες ομάδες με μικρές διαφοροποιήσεις μεταξύ τους.
- Απόρροια αυτής της έλλειψης εμπιστοσύνης είναι η διάθεση μη συμμετοχής στην εκλογική διαδικασία, όπου το 45,2% των NEETs και το 36% των υπολοίπων δηλώνουν ότι δεν θα ψήφιζαν. Ο βαθμός αποχής αυξάνεται όσο μειώνεται το οικογενειακό εισόδημα. Επιπλέον το 42,9% των NEETs και το 38,7% των μη NEETs δεν τοποθετούνται πουθενά στον ιδεολογικό άξονα Αριστερά – Δεξιά, ευρισκόμενοι σε αδυναμία να συνταχθούν με ιδεολογικές αναφορές και ταυτότητες που δεν μπορούν να δώσουν λύσεις στα προβλήματα που αυτοί αντιμετωπίζουν. Το μεγαλύτερο συγκριτικά ποσοστό τόσο στους NEETs (15,5%) όσο και στους μη NEETs (14,2%) τοποθετείται στην Αριστερά και δεν ακολουθεί τις τάσεις του γενικού πληθυσμού - όπως έχουμε δει σε άλλες έρευνες –για μεγάλη συγκέντρωση στις κεντρογενείς ιδεολογικές θέσεις.
- Τέλος τα συναισθήματα που προκαλεί στους NEETs η οικονομική κρίση όσο και η απουσία από τους παραγωγικούς και εκπαιδευτικούς θεσμούς είναι κατά βάση η ανασφάλεια (43,4%), ο θυμός (33,1%) και το άγχος (17%).

3.2. Τα Ευρήματα της Ποιοτικής Έρευνας

Για την διάγνωση των αναγκών των Ελλήνων Neets σε δεξιότητες μέσω της χαρτογράφησης του προφίλ δεξιοτήτων τους και της συνακόλουθης ταξινομικής κατηγοριοποίησης τους (λαμβάνοντας υπ' όψιν άλλες παραμέτρους όπως η πρότερη εργασιακή εμπειρία), διεξήχθη εκτεταμένη τριγωνοποιημένη διάγνωση αναγκών (needs assessment) σε εθνική κλίμακα, μέσω μεικτών ερευνητικών μεθόδων (ποσοτικής και

ποιοτικής έρευνας) αξιοποιώντας τρία εργαλεία συλλογής δεδομένων: α) ημι-δομημένες συνεντεύξεις, β) check lists και γ) ομάδες εστίασης (focus groups).

Από τα ευρήματα της τριγωνοποιημένης διάγνωσης αναγκών σε δεξιότητες (needs-in-skills assessment) προκύπτει ότι:

- Οι NEETs στην Ελλάδα θεωρούν ότι χρειάζεται να αποκτήσουν/αναπτύξουν τις κάτωθι δεξιότητες-ικανότητες (με σειρά προτεραιότητας):

Πρώτης προτεραιότητας αναγκαιότητα καλλιέργειας ικανοτήτων-δεξιοτήτων, σύμφωνα με τους NEETs
• Κοινωνικές ικανότητες και ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη • Μεταγνωστικές ικανότητες και ικανότητες σχετιζόμενες με την μεθοδολογία της μάθησης • Επιχειρηματικές ικανότητες • Ικανότητες σχετιζόμενες με την πολιτιστική έκφραση και την πολιτισμική αναγνώριση
Δεύτερης προτεραιότητας αναγκαιότητα καλλιέργειας ικανοτήτων-δεξιοτήτων, σύμφωνα με τους NEETs
• Γνώσεις Τεχνολογιών Επικοινωνίας Πληροφοριών • Δεξιότητες επικοινωνίας σε ξένες γλώσσες • Γλωσσική ικανότητα
Τρίτης προτεραιότητας αναγκαιότητα καλλιέργειας ικανοτήτων-δεξιοτήτων, σύμφωνα με τους NEETs
• Μαθηματική ικανότητα • Ικανότητα στις θετικές επιστήμες • Γνωστικές ικανότητες

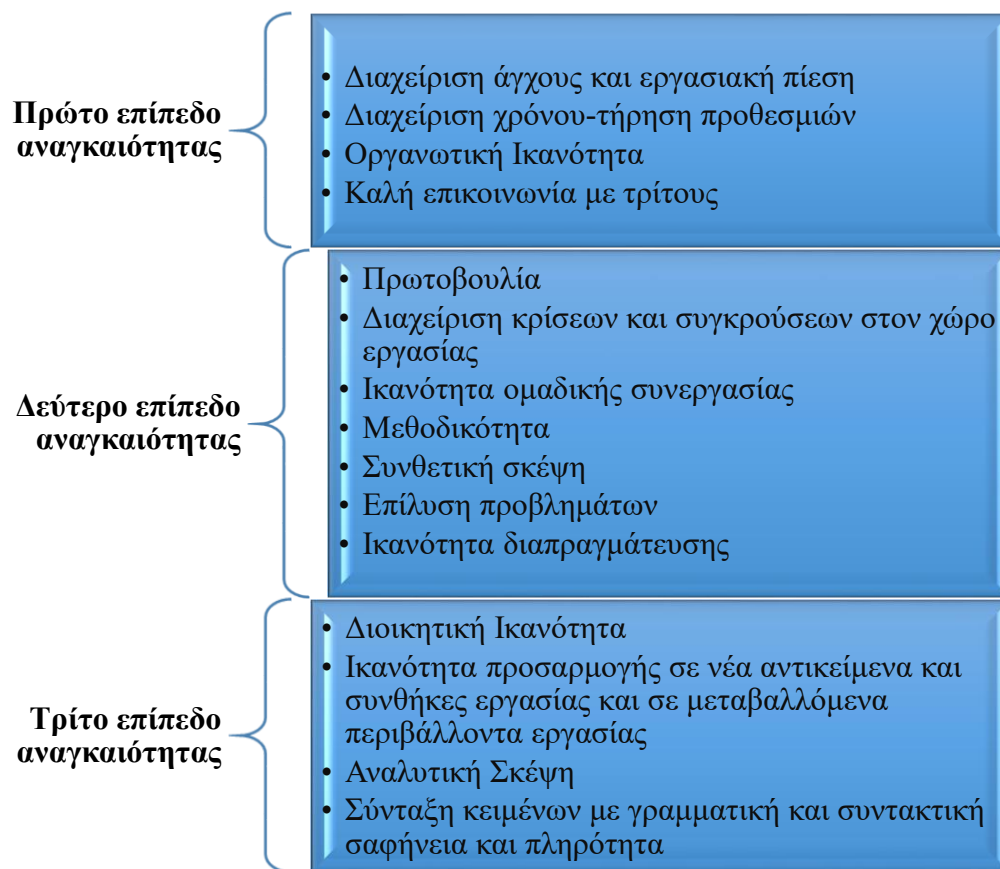
- Ως προς τη μη παροχή των απαραίτητων γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, οι NEETs πιστεύουν ότι ευθύνονται οι κάτωθι παράγοντες:

Βασική ευθύνη	• Τρόπος εκμάθησης • Δομή εκπαιδευτικού συστήματος • Μοντέλο διδασκαλίας
Σημαντική ευθύνη	• Πολιτική ηγεσία και αρμόδιοι φορείς της εκπαίδευσης • Διδακτικά εγχειρίδια, δάσκαλοι και καθηγητές
Μικρότερη ευθύνη	• Ελλιπής χρηματοδότηση και οικονομική ύφεση • Γονείς και μαθητές

Το Προφίλ Δεξιοτήτων (Skills Profile) των NEETs στην Ελλάδα

1^ο Cluster/προφίλ δεξιοτήτων	2^ο Cluster/προφίλ δεξιοτήτων
• Αποτελείται από NEETs που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 22-24 ετών, στην πλειοψηφία τους γυναίκες, με μεσαίο/χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και χωρίς πρότερη εργασιακή εμπειρία. Υφίσταται αξιοσημείωτο ποσοστό NEETs που έχουν ολοκληρώσει την ανώτατη εκπαίδευση και δεν διαθέτουν εργασιακή εμπειρία.	• Αποτελείται από NEETs που στην πλειονότητά τους συμπεριλαμβάνονται στην ηλικιακή ομάδα 22-24 ετών, στην πλειοψηφία τους είναι γυναίκες και διαθέτουν μεσαίο/χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Όπως και στο πρώτο cluster/προφίλ δεξιοτήτων υπάρχει ένας αριθμός αποφοίτων με ανώτατο εκπαιδευτικό επίπεδο. Σημαντικό διακριτικό στοιχείο είναι ό,τι οι NEETs στο δεύτερο cluster/προφίλ δεξιοτήτων διαθέτουν πρότερη εργασιακή εμπειρία.

Προτεραιοποίηση των δεξιοτήτων-ικανοτήτων που επιθυμούν οι NEETs να αναπτύξουν ή να βελτιώσουν περαιτέρω:

4. Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός

Ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της σύγχρονης εποχής είναι και οι ταχύτατοι ρυθμοί με τους οποίους αλλάζουν οι κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες στο παγκόσμιο στερέωμα, δημιουργώντας πολλές φορές ένα κλίμα ρευστότητας και αβεβαιότητας στην επαγγελματική και κατά συνέπεια στην βιοτική τροχιά των ατόμων. Και, ιδίως, των ατόμων που ανήκουν σε κοινωνικά ευπαθείς ομάδες, όπως οι NEETs. Οι έννοιες της προσαρμοστικότητας και της ευελιξίας αποτελούν δύο από τις βασικές παραμέτρους ως προς την ένταξη ή επανένταξη των ατόμων στην αγορά εργασίας, προκειμένου αυτά να είναι σε θέση να διαχειριστούν τις συνεχείς αλλαγές που διαδραματίζονται στο πεδίο της απασχόλησης και να ανταπεξέλθουν με επιτυχία στις δυσκολίες, που, κατά καιρούς προκύπτουν.

Το εκπαιδευτικό επίπεδο, οι δεξιότητες και οι ικανότητες που ένα άτομο διαθέτει ή/και προτίθεται να αποκτήσει συνιστούν, αναμφίβολα ένα ισχυρό διαβατήριο για την είσοδό του ή την επανένταξή του στην αγορά εργασίας. Εξάλλου, όλο και περισσότερο, τις δύο τελευταίες περίπου δεκαετίες, η Δια Βίου Μάθηση και η ατζέντα για την απόκτηση δεξιοτήτων και της κατάρτισης και του reskilling συγκαταλέγεται στις μείζονες προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ. European Parliament, 2000: http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm#b & European Commission, 2010: 11-13 & 17-19), ως ένα από τα κρίσιμα εργαλεία για την ενίσχυση της απασχολησιμότητας του πληθυσμού και, δη, των νέων ατόμων (15-24 ετών).

Οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των ατόμων, τα νέα περιβάλλοντα και οι νέες μορφές μάθησης καθώς και τα νέα δεδομένα στην απασχόληση δύνανται να προσδιορίσουν και να καθορίσουν την επαγγελματική διαδρομή των ατόμων. Είτε πρόκειται α) για την ένταξη των νέων ατόμων στην αγορά εργασίας, β) την επανένταξη των νέων ή/και άλλων ομάδων του πληθυσμού στην απασχόληση, γ) στη διατήρηση της θέσεως απασχόλησης ενός εργαζομένου ή ακόμα και δ) σε μία ενδεχόμενη μετακίνηση ή αλλαγή θέσης ενός εργαζομένου σε ένα διαφορετικό περιβάλλον από το ήδη υφιστάμενο.

Η Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας αποτελεί ένα κλάδο της Συμβουλευτικής Ψυχολογίας, αντικείμενο του οποίου αποτελεί η ανάπτυξη και η αξιοποίηση μίας σειράς μεθόδων, διαδικασιών και εργαλείων, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα άτομα, ανεξαρτήτως ηλικίας, ούτως ώστε να είναι σε θέση να προσδιορίσουν, να καθορίσουν και να αλλάξουν την σταδιοδρομία τους και την επαγγελματική τους διαδρομή. Επιπροσθέτως, να μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν ως ένα υποστηρικτικό εργαλείο/μέσο προκειμένου να διαχειριστούν με ρεαλισμό και ευσυνειδησία δυσκολίες, προβλήματα και διλήμματα, που ενδεχομένως παρουσιαστούν στην επαγγελματική τους διαδρομή (Κασσωτάκης, 2004 όπ. αναφ. στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων/ Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης, χ.χ.: 4).

Εν προκειμένω, το παρόν εγχειρίδιο Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού επιδιώκει να συμβάλει στη διευκόλυνση της σταδιοδρομίας και του επαγγελματικού προσανατολισμού των NEETs στην Ελλάδα μέσω ενός σετ προτάσεων για δράσεις και μέτρα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, τα οποία δύνανται να υλοποιηθούν και να εφαρμοστούν από αρμόδιους φορείς, δομές, υπηρεσίες και άλλους φορείς ή κοινωνικούς εταίρους που δραστηριοποιούνται στα πεδία της Δια Βίου Μάθησης, της Εκπαίδευσης, της Κατάρτισης και της Απασχόλησης, με στόχο την α) ενδυνάμωση της επαγγελματικής ανάπτυξης των NEETs και β) την ενίσχυση της απασχολησιμότητάς τους.

Συγκεκριμένα, οι προτάσεις για μέτρα και δράσεις αναφορικά με την συμβουλευτική σταδιοδρομίας και επαγγελματικού προσανατολισμού των NEETs επιδιώκεται να αξιοποιηθούν από τους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, δομές, mega-actors κ.λπ. ως κατευθυντήριες γραμμές για την ένταξη και επανένταξη των NEETs στην αγορά εργασίας στο πλαίσιο της «Εγγύησης για τη Νεολαία» (Youth Guarantee) (βλ. αναλυτικά Council of the European Union, 2013: 3-5). Δηλαδή, στην κατεύθυνση α) της εξατομικευμένης υποστήριξης του εκάστοτε NEET στην Ελλάδα για ζητήματα διαχείρισης σταδιοδρομίας και επαγγελματικού προσανατολισμού και β) της εξομάλυνσης της υφιστάμενης αναντιστοιχίας μεταξύ των αναγκών των NEETs για εύρεση εργασίας και των

αντίστοιχων παρεμβάσεων και δράσεων από την πλευρά της πολιτείας και άλλων φορέων -δημόσιων και ιδιωτικών- (Eurofound, 2016: 49).

Απώτερος στόχος των προαναφερθέντων κατευθυντήριων γραμμών και δράσεων συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού επιδιώκεται να είναι η ενεργοποίηση των ίδιων των NEETs και κατ' επέκταση άλλων ευπαθών ομάδων ως προς την διαχείριση της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας και των προσωπικών τους επαγγελματικών επιλογών, μέσω της ενημέρωσης και της απόκτησης δεξιοτήτων δια βίου διαχείρισης της σταδιοδρομίας¹ (όπως για παράδειγμα προσαρμοστικότητα, αποτελεσματικότητα στον σχεδιασμό της σταδιοδρομίας, διαμόρφωση εναλλακτικών προοπτικών για την επαγγελματική σταδιοδρομία και για τη σταδιοδρομία γενικότερα, δεξιότητες αναζήτησης εργασίας, κοινωνικής δικτύωσης, κινητικότητας, διαχείρισης ελεύθερου χρόνου κ.ά.) (βλ. αναλυτικά ΕΟΠΠΕΠ, 2013: 6-8).

¹ «Οι Δεξιότητες δια βίου Διαχείρισης Σταδιοδρομίας αφορούν δεξιότητες που μας βοηθούν σε κάθε ηλικία να συλλέξουμε, να αναλύσουμε, να συνθέσουμε και να οργανώσουμε τις πληροφορίες για τον εαυτό, την εκπαίδευση και τα επαγγέλματα, καθώς και δεξιότητες για να πάρουμε αποφάσεις, να υλοποιήσουμε μεταβάσεις και να είμαστε ευέλικτοι και προσαρμοστικοί. Οι δεξιότητες αυτές θεωρούνται σημαντικά «εφόδια» για την αποτελεσματική διαχείριση της σταδιοδρομίας μας.» (ΕΟΠΠΕΠ, 2013: 6)

5. Προτεινόμενες Δράσεις για την Συμβουλευτική και τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό των NEETs στην Ελλάδα

5.1. Γενικές Δράσεις Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού για την άμβλυνση της κοινωνικής ευπάθειας των NEETs

- ***Αύξηση της χρηματοδότησης ή ανακατανομή προϋπολογισμού στο πεδίο της Συμβουλευτικής Σταδιοδρομίας και Επαγγελματικού Προσανατολισμού:*** Για την πρόληψη του φαινομένου των NEETs στην Ελλάδα με μακροπρόθεσμα αποτελέσματα την άμβλυνση του πληθυσμού τους και την ενίσχυση της απασχολησιμότητάς τους, προτείνεται μικρή αύξηση του προϋπολογισμού στο πεδίο της συμβουλευτικής σταδιοδρομίας και του επαγγελματικού προσανατολισμού σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο ή ανακατανομή του ήδη υφιστάμενου προϋπολογισμού, δεδομένης της οικονομικής δυσχέρειας της χώρας. Η αύξηση της χρηματοδότησης ή η ανακατανομή του υφιστάμενου προϋπολογισμού προτείνεται να πραγματοποιηθεί σε όλους τους φορείς, δημόσιους και ιδιωτικούς, που απαρτίζονται από δομές και υπηρεσίες που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της συμβουλευτικής σταδιοδρομίας και του επαγγελματικού προσανατολισμού, ιδίως των ευπαθών κοινωνικά ομάδων.
- ***Προώθηση και Ενίσχυση των διμερών και τριμερών συνεργασιών ανάμεσα σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς και κοινωνικούς εταίρους:*** Η προώθηση και η ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ φορέων (δημόσιων και ιδιωτικών) και κοινωνικών εταίρων που δραστηριοποιούνται ή εμπλέκονται ενεργά με τα συστήματα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της απασχόλησης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο (Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ), Περιφερειακές Ενότητες, Δήμοι, Σχολεία, Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑΣ), Κέντρα Δια Βίου Μάθησης, ΔΙΕΚ, ΠΕΚ, κ.λπ.), δύναται να συμβάλει σε σημαντικό βαθμό α) στην επανεκπαίδευση, την κατάρτιση και την επανακατάρτιση (reskilling) των NEETs και άλλων ευπαθών κοινωνικά ομάδων προκειμένου να αποκτήσουν ή/και να

αναπτύξουν περαιτέρω δεξιότητες και ικανότητες ανάπτυξη που θεωρούνται απαραίτητες για την ένταξη ή την επανένταξη των NEETs στην αγορά εργασίας, β) στην ενημέρωσή τους σε ζητήματα συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού σε σχέση με τον επανασχεδιασμό της επαγγελματικής τους διαδρομής μέσω εναλλακτικών διαδρομών μάθησης και επαγγελματικών δυνατοτήτων, και γ) στην αύξηση της απασχολησιμότητάς τους, ως απώτερο και επιθυμητό στόχο της συντριπτικής πλειοψηφίας των NEETs στην Ελλάδα.

- ***Αναβάθμιση του Δικτύου Δια Βίου Μάθησης στην Ελλάδα:*** Προς την κατεύθυνση πραγματοποίησης στοχευμένων δράσεων για την σταδιοδρομία και τον επαγγελματικό προσανατολισμό των NEETs, προτείνεται να αναβαθμιστεί το Εθνικό Δίκτυο Δια Βίου Μάθησης, προκειμένου να αποτελέσει ένα αξιόπιστο και αποτελεσματικό δίκτυο «δεύτερης ευκαιρίας» και στοχευμένου reskilling για τις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, όπως είναι οι NEETs στην Ελλάδα (βλ. Papadakis 2003: 51-73, Papadakis 2009: 29-38, Papadakis & Drakaki, 2014 όπ. αναφ. στο Παπαδάκης & Κυβέλου, 2016).

«Σε συνδυασμό με αυτό προτείνεται ο εμπλουτισμός του Δικτύου Διά Βίου Μάθησης με ειδικές, στοχευμένες δράσεις για τις κοινωνικά ευπαθείς ομάδες (βλ. Παπαδάκης & Διαμαντάκη 2007: 147) και κυρίως με προγράμματα *job related* κατάρτισης, που να εδράζονται στη διάγνωση αναγκών και να συνδέονται ευθέως με την απασχόληση (Παπαδάκης 2008: 171- 172, Φωτόπουλος 2013: 255-256 και Papadakis & Drakaki, 2014). Η σύνδεση της Δια Βίου Μάθησης και της κατάρτισης με την απασχόληση (βλ. Φωτόπουλος 2013: 256) μέσα από τη δημιουργία συστηματικών διαύλων πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης και με τη στροφή στην στοχευμένη και θεματοποιημένη (*modularized*) κατάρτιση (Παπαδάκης 2008: 178 και Μπαρτζάκη & Παπαδάκης, 2005: 143) μπορεί να εξελιχθεί σε ένα ισχυρό εργαλείο ενεργητικής πολιτικής απασχόλησης (Papadakis, Kyridis, Pandis & Zagkos 2012: 149 και Papadakis 2009: 29- 38). Απαραίτητη κρίνεται εδώ η δημιουργία προγραμμάτων κατάρτισης ειδικά για όσους έχουν χαμηλές δεξιότητες (*low skilled*)» (Παπαδάκης & Κυβέλου, 2016).

Επιπροσθέτως, η προώθηση της ελεύθερης πρόσβασης στη Δια Βίου Μάθηση αποτελεί σημαντικό παράγοντα άμβλυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων και της κοινωνικής ευπάθειας ομάδων του πληθυσμού που κινδυνεύουν περισσότερο με κοινωνικό αποκλεισμό. Συγκεκριμένα, προτείνεται η ενίσχυση της υφιστάμενης ανοικτής πρόσβασης στους πολίτες σε θεσμούς και δομές που παρέχουν υπηρεσίες ενημέρωσης, συμβουλευτικής σταδιοδρομίας και επαγγελματικού προσανατολισμού, προκειμένου όλοι όσοι ενδιαφέρονται και αναζητούν διαδρομές για συμμετοχή στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση, να έχουν πρόσβαση σε βαθμίδες τους εκπαιδευτικού συστήματος που παρέχουν τέτοιου είδους ευκαιρίες (Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο κ.λπ.). Ενώ, παράλληλα, να έχουν πρόσβαση σε όλο το φάσμα των θεσμών του Εθνικού Δικτύου Δια Βίου Μάθησης, το οποίο περιλαμβάνει δομές εκπαίδευσης, κατάρτισης και στοχευμένου reskilling για ευπαθείς κοινωνικά ομάδες με στόχο τη βελτίωση της απασχολησιμότητάς τους και την αύξηση των πιθανοτήτων εύρεσης εργασίας (Φωτόπουλος, 2013: 258-259).

- **Δημιουργία τοπικών δικτύων (networking):** Στο πλαίσιο ενεργοποίησης της τοπικής κοινωνίας για την ενεργοποίηση των NEETs και άλλων ευπαθών κοινωνικά ομάδων ως προς τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές και διαδρομές που υπάρχουν με στόχο την ενίσχυση της απασχολησιμότητάς τους, προτείνεται η δημιουργία ισχυρών τοπικών δικτύων (networking), στα οποία θα εμπλέκονται δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς της περιφερειακής και τοπικής κοινότητας, κοινωνικοί εταίροι, η εκπαιδευτική κοινότητα, υπηρεσίες συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού καθώς και τα Κέντρα Προώθησης της Απασχόλησης (ΚΠΑ 2) του ΟΑΕΔ (Φωτόπουλος, 2013: 249 & 257 όπ. αναφ. στο Παπαδάκης & Κυβέλου, 2016). Επιπροσθέτως, θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένας κεντρικός δικτυακός κόμβος (network node), ο οποίος θα συνδέει όλα τα τοπικά δίκτυα, ούτως ώστε να προαχθούν η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των τοπικών δικτύων και η ανταλλαγή «καλών πρακτικών» (best practices) για ζητήματα που σχετίζονται με την άμβλυνσης της κοινωνικής ευπάθειας και της ανεργίας, την συμβουλευτική και τον επαγγελματικό προσανατολισμό των νέων και, ιδίως των κοινωνικά ευπαθών ομάδων όπως οι NEETs

καθώς και για ζητήματα που αφορούν στην ενίσχυση της απασχόλησης στην τοπική κοινωνία (Παπαδάκη & Κυβέλου, 2016).

5.2. Στοχευμένες Δράσεις στα Πεδία της Εκπαίδευσης, της Κατάρτισης & της Διά Βίου Μάθησης

- ***Εισαγωγή μαθήματος «Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας και Επαγγελματικός Προσανατολισμός» στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στην Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση:*** Ως προληπτικό μέτρο για την άμβλυνση του φαινομένου των NEETs, μακροπρόθεσμα, στην Ελλάδα προτείνεται η εισαγωγή στα προγράμματα σπουδών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (υποχρεωτικής και ανώτερης δευτεροβάθμιας) καθώς και της ΑΕΕΚ, ενός μαθήματος κορμού με θέμα «Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας και Επαγγελματικός Προσανατολισμός». Το συγκεκριμένο μάθημα θα διδάσκεται είτε από καθηγητές α) με αποδεδειγμένη εμπειρία στη διδασκαλία της συμβουλευτικής σταδιοδρομίας και του επαγγελματικού προσανατολισμού ή β) με αποδεδειγμένη επιμορφωτική εμπειρία στο αντικείμενο της συμβουλευτικής σταδιοδρομίας και του επαγγελματικού προσανατολισμού. Επιπλέον, το μάθημα δύναται να διδάσκεται από συμβούλους σταδιοδρομίας και επαγγελματικού προσανατολισμού του ΕΟΠΠΕΠ με ωρομίσθια σχέση εργασίας.

Αντικείμενο του συγκεκριμένου μαθήματος θα είναι να ανακαλύψουν οι έφηβοι μαθητές τα ενδιαφέροντά τους, τα ταλέντα τους, τις δεξιότητές και τις ικανότητές τους προκειμένου να σχηματίσουν και να διαμορφώσουν σε ένα πρώτο στάδιο την εικόνα για τον εαυτό τους και τον επαγγελματικό προσανατολισμό τους με βάση και τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας. Με αυτό τον τρόπο θα είναι σε θέση να διερευνήσουν τι τους ενδιαφέρει πραγματικά και να λάβουν αποφάσεις για την σταδιοδρομία τους και την μετέπειτα επαγγελματική τους πορεία, ακόμα και αν αυτές μελλοντικά μπορεί να αλλάξουν λόγω μεταστροφής των ατόμων από τις αρχικές τους επιλογές και αποφάσεις.

Επιπλέον, μέσω του μαθήματος συμβουλευτική σταδιοδρομίας και επαγγελματικού προσανατολισμού καθώς και της επικοινωνίας που θα αναπτυχθεί μεταξύ αυτών και του καθηγητή ή του συμβούλου σταδιοδρομίας κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, οι νεαροί μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν και να κατανοήσουν τη σημαντικότητα απόκτησης ή περαιτέρω ανάπτυξης των βασικών ικανοτήτων, όπως η ψηφιακή ικανότητα και ικανότητα επικοινωνίας σε ξένη γλώσσα. Οι βασικές ικανότητες είναι απαραίτητες για κάθε πολίτη, καθώς αποτελούν τις βασικές ικανότητες-κλειδιά, τις οποίες τα άτομα αξιοποιούν τόσο στην καθημερινότητά τους όσο και στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία, δεδομένου του ανταγωνισμού και των απαιτήσεων σε προσόντα της αγοράς εργασίας.

▪ ***Προώθηση της Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικών Περιγραμμάτων:***

Στο πλαίσιο ένταξης ή επανένταξης στην αγορά εργασίας και ενίσχυσης της κινητικότητας των ατόμων που ανήκουν ευπαθείς κοινωνικά ομάδες και, κατ' επέκταση όλων των πολιτών προτείνεται η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου Εθνικού Συστήματος Πιστοποίησης Προσόντων, μέσω του οποίου τα άτομα θα έχουν τη δυνατότητα να πιστοποιούν τις γνώσεις, τις ικανότητες-δεξιότητες και την πρότερη εργασιακή εμπειρία που έχουν αποκτήσει, ανεξάρτητα από τις εκπαιδευτικές ή επαγγελματικές διαδρομές που ακολούθησαν και τον τρόπο απόκτησης των προς πιστοποίηση προσόντων (Φωτόπουλος, 2013: 256-257). Επιπλέον, προτείνεται η εντατικοποίηση των διαδικασιών ανάπτυξης και πιστοποίησης των επαγγελματικών περιγραμμάτων, τα οποία συνδέονται άμεσα με τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων από την αγορά εργασίας και κατά συνέπεια με την διευκόλυνση της εισόδου των ευπαθών κοινωνικά ομάδων και ανέργων στην απασχόληση (Κ.Υ.Α. υπ' αριθμ. 110998/8-5-2006, άρθρο 1, §1.2: 7332).

- ***Προώθηση των δομών Δια Βίου Μάθησης με παράλληλη πιστοποίηση των προσόντων μη-τυπικής και άτυπης μάθησης:*** Για την επανεκπαίδευση και την κατάρτιση των NEETs προτείνεται ο σχεδιασμός ενός συνόλου δράσεων προώθησης και ενίσχυσης των δομών Δια Βίου Μάθησης. Οι δράσεις αυτές θα μπορούσαν να

περιλαμβάνουν στον βασικό σχεδιασμό τους επιμέρους δράσεις συμβουλευτικής σταδιοδρομίας και επαγγελματικού προσανατολισμού. Συγκεκριμένα προτείνεται:

- ***Η προώθηση του θεσμού των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ)*** σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο για τους NEETs, που είναι 18 ετών και άνω και δεν έχουν ολοκληρώσει την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, προκειμένου να αποκτήσουν τίτλο σπουδών, που είναι ισότιμος με το απολυτήριο Γυμνασίου, δεδομένου ότι τα ΣΔΕ συμπεριλαμβάνονται στην τυπική εκπαίδευση. Για την προώθηση και διευκόλυνση της εισόδου στα ΣΔΕ των NEETs που διαθέτουν χαμηλό μορφωτικό κεφάλαιο προτείνεται να διοργανωθούν, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, ιδίως από τις Περιφερειακές Ενότητες και τους Δήμους, δράσεις α) διάχυσης των εκροών των ΣΔΕ και β) ενημέρωσης για την συμβολή των ΣΔΕ ως προς την απόκτηση των βασικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων, οι οποίες διευκολύνουν την ένταξη ή επανένταξη των NEETs στην αγορά εργασίας.

Επιπροσθέτως, προτείνεται η υποχρεωτική συμπερίληψη στη λειτουργία κάθε Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας (συμπεριλαμβανομένων των τμημάτων εκτός έδρας) συμβουλευτικών υπηρεσιών από Σύμβουλο Σταδιοδρομίας και Σύμβουλο Ψυχολόγο. Ακόμα και αν η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών αποτελεί μία από τις καινοτομίες της λειτουργίας του θεσμού των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας, επί του πρακτέου δεν εφαρμόζονται πολλές φορές λόγω διάφορων παραγόντων, όπως η ελλιπής χρηματοδότηση για την πρόσληψη ωρομίσθιων, ως επί το πλείστον, εκπαιδευτών ενηλίκων. Ωστόσο, η συμβολή τόσο των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας, ως θεσμός, όσο και των συμβουλευτικών υπηρεσιών που παρέχονται στα πεδία του επαγγελματικού προσανατολισμού και της ψυχολογικής υποστήριξης μέσα σ' αυτά δύνανται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην μείωση του ποσοστού των NEETs στην Ελλάδα και στην βελτίωση της απασχολησιμότητάς τους, μειώνοντας συγχρόνως και τον κίνδυνο για τον κοινωνικό αποκλεισμό τους.

- ***Η ενίσχυση των Κέντρων Δια Βίου Μάθησης με παράλληλη αναγνώριση και πιστοποίηση των προσόντων μη τυπικής μάθησης:*** Για την ενεργοποίηση των

Ελλήνων NEETs στην διευκόλυνση της εισόδου τους ή επανένταξή τους στην απασχόληση, προτείνεται η ενεργός συμμετοχή τους σε προγράμματα Δια Βίου Μάθησης, κατάρτισης ή reskilling που θα πραγματοποιούνται σε Κέντρα Δια Βίου Μάθησης των Δήμων σε περιφερειακό επίπεδο, με παράλληλη αναγνώριση και πιστοποίηση των αποκτηθέντων προσόντων της μη-τυπικής μάθησης (Δια Βίου Μάθηση, κατάρτιση, reskilling). Στο πλαίσιο της Δια Βίου Μάθησης, κάθε πρόγραμμα κατάρτισης ή reskilling προτείνεται να περιλαμβάνει και μία θεματική ενότητα συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού, ούτως ώστε οι NEETs να αποκτήσουν, μεταξύ άλλων, και τις απαραίτητες δεξιότητες διαχείρισης της σταδιοδρομίας και του επαγγελματικού προσανατολισμού τους, οι οποίες θα τους βοηθήσουν να σχεδιάσουν, οι ίδιοι, την επαγγελματική τους διαδρομή, ανακαλύπτοντας νέους τρόπους μάθησης και εναλλακτικές επαγγελματικές διαδρομές.

- ***Προώθηση των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών σε Τριτοβάθμια Εκπαιδευτικά Ιδρύματα:*** Στο πλαίσιο της συμβουλευτικής και του επαγγελματικού προσανατολισμού των NEETs, προτείνονται δράσεις ενημέρωσης από την πλευρά της πολιτείας και των Τριτοβάθμιων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων για τα Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών που πραγματοποιούνται στη χώρα μας, προκειμένου, οι NEETs καθώς και άλλες ευπαθείς κοινωνικά ομάδες, που ενδιαφέρονται να πραγματοποιήσουν μεταπτυχιακές σπουδές και να αναβαθμίσουν το εκπαιδευτικό τους επίπεδο, να ενημερωθούν για τα υφιστάμενα μεταπτυχιακά προγράμματα που υπάρχουν στην Ελλάδα καθώς και για τις επαγγελματικές δυνατότητες που αυτά προσφέρουν. Επιπλέον, μέσω αυτών των δράσεων ενημέρωσης, οι NEETs θα μπορούν να πληροφορηθούν για τα δωρεάν προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών, τα δίδακτρα που ισχύουν σε άλλα ΠΜΣ, τις εξ αποστάσεως μεταπτυχιακές σπουδές, καθώς και την μέθοδο εισαγωγής στο εκάστοτε ΠΜΣ.

5.3. Στοχευμένες Δράσεις στο Πεδίο της Απασχόλησης

- **Προώθηση των δράσεων ΣΥΕΠ του Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ):** Ο Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ) ως ο επιτελικός φορέας διοίκησης του Εθνικού Δικτύου Δια Βίου Μάθησης, είναι και, μεταξύ άλλων ο αρμόδιος εθνικός φορέας για ζητήματα που άπτονται του πεδίου της Συμβουλευτικής και του Επαγγελματικού Προσανατολισμού των ατόμων. Εν προκειμένω, με δεδομένο το πολυσήμαντο έργο του σε σχέση με την αναβάθμιση των δομών ΣΥΕΠ, την σταδιοδρομία των νέων και των ενηλίκων καθώς και την επιστημονική στήριξη της ΣΥΕΠ στην Ελλάδα (βλ. αναλυτικά ΕΟΠΠΕΠ, 2016: <http://www.eoppep.gr/index.php/el/work-guidance-and-consulting>), προτείνεται η περαιτέρω προώθηση των δράσεων ΣΥΕΠ για τους NEETs.

Οι δράσεις αυτές δύνανται να είναι διοργάνωση ημερίδων ανά τακτά χρονικά διαστήματα σε περιφερειακό επίπεδο, ούτως ώστε όλοι οι NEETs ανά την Ελλάδα, να έχουν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν σε αυτές και να ενημερωθούν σχετικά για τις παροχές που προσφέρει ο ΕΟΠΠΕΠ ως προς την ανάπτυξη της σταδιοδρομίας και του επαγγελματικού προσανατολισμού τους, συμπεριλαμβανομένων και εκπαιδευτικών ευκαιριών που παρέχονται σε Ελλάδα και Ευρώπη μέσω της Ευρωπαϊκής Πύλης Δεδομένων Εκπαιδευτικών Ευκαιριών «Learning Opportunities and Qualifications in Europe (βλ. <http://ec.europa.eu/ploteus/>).

- **Ενίσχυση των Δομών Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας (ΔΑΣΤΑ) και συγκεκριμένα των Γραφείων Διασύνδεσης των Τριτοβάθμιων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων:** Στόχος των Γραφείων Διασύνδεσης των Τριτοβάθμιων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων είναι η παροχή πληροφοριών και συμβουλευτικής σε φοιτητές και αποφοίτους του οικείου Τριτοβάθμιου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (μερικά Γραφεία Διασύνδεσης παρέχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες συμβουλευτικής σε φοιτητές και αποφοίτους που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες σε σχέση με την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους και την ένταξή τους στην αγορά εργασίας) αναφορικά με την αναζήτηση α) αναζήτηση

θέσεων εργασίας, την αναζήτηση μεταπτυχιακών και διδακτορικών σπουδών καθώς και την ενίσχυση της νεανικής επιχειρηματικότητας μέσω α) του διαδικτυακού τους ιστοτόπου, β) της διοργάνωσης ημερίδων σταδιοδρομίας, γ) ημερίδων ενημέρωσης για μεταπτυχιακές σπουδές και υποτροφίες, δ) εργαστηρίων συμβουλευτικής σταδιοδρομίας και επαγγελματικού προσανατολισμού, και ε) δράσεων, όπως εργαστήρια και εκδηλώσεις, για την ενίσχυση της νεανικής επιχειρηματικότητας/αυτοαπασχόλησης (βλ. Πανεπιστήμιο Κρήτης, 2016: <http://www.dasta.uoc.gr/>, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2016: <https://www.dasta.auth.gr/>, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, 2012: <http://dasta.duth.gr/>).

Με δεδομένο ότι ένα σημαντικό ποσοστό του συνολικού πληθυσμού των NEETs στην Ελλάδα είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, η προώθηση και η ενίσχυση των Δομών Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας (ΔΑΣΤΑ) των Τριτοβάθμιων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο θα μπορούσε να συμβάλει σε σημαντικό βαθμό στη μείωση του πληθυσμού των NEETs που διαθέτουν τριτοβάθμιο εκπαιδευτικό επίπεδο. Επιπροσθέτως, στο πλαίσιο προώθησης των ΔΑΣΤΑ προτείνεται η συνεργασία των Τριτοβάθμιων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων με τις Περιφέρειες και τους Δήμους για την πραγματοποίηση δράσεων ενημέρωσης των υπηρεσιών που παρέχονται από τις ΔΑΣΤΑ και, ιδίως, από τα Γραφεία Διασύνδεσης.

- ***Αναβάθμιση των υπηρεσιών συμβουλευτικής του ΟΑΕΔ και των Κέντρων Προώθησης της Απασχόλησης (ΚΠΑ 2):*** Για την ενίσχυση της απασχολησιμότητας και τις επαγγελματικής κατάρτισης των NEETs προτείνεται η αναβάθμιση των υπηρεσιών συμβουλευτικής του ΟΑΕΔ και των Κέντρων Προώθησης της Απασχόλησης (ΚΠΑ 2). Συγκεκριμένα, εξειδικευμένο προσωπικό με επιμορφωτική ή πρότερη εργασιακή εμπειρία στη συμβουλευτική σταδιοδρομίας και στον επαγγελματικό προσανατολισμό, ιδίως των κοινωνικά ευπαθών ομάδων, θα μπορούσε να αναλάβει καθήκοντα συμβούλου σταδιοδρομίας των NEETs, ούτως ώστε να τους παράσχει υπηρεσίες εξατομικευμένης συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού αναφορικά με ζητήματα αναζήτησης εργασίας, τεχνικές εύρεσης

εργασίας, σχεδιασμού του επαγγελματικού προσανατολισμού τους, δημιουργία επιχείρησης (νεανική επιχειρηματικότητα), επαγγελματικής εκπαίδευσης (ΕΠΑΣ, ΙΕΚ του ΟΑΕΔ) καθώς και προγραμμάτων απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης.

- **Προώθηση και υποστήριξη της νεανικής επιχειρηματικότητας:** Η δραστηριοποίηση των NEETs στον επιχειρηματικό κλάδο μέσω της δημιουργίας βιώσιμων μικρομεσαίων επιχειρήσεων, αποτελεί μία επιπλέον εναλλακτική επαγγελματική διαδρομή για τους NEETs, που θα μπορούσε να συμβάλει σημαντικά στην ενίσχυση της απασχολησιμότητάς τους και στην επαγγελματική τους αποκατάσταση. Ως εκ τούτου προτείνεται: α) να δημιουργηθούν προγράμματα κατάρτισης σε περιφερειακό επίπεδο και στις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές για τους NEETs και άλλες ευπαθείς κοινωνικά ομάδες, προκειμένου να αποκτήσουν επιχειρηματικές ικανότητες που σχετίζονται με την καλλιέργεια της επιχειρηματικής συνείδησης και κουλτούρας, τον σχεδιασμό επιχειρηματικού πλάνου και την ανάληψη πρωτοβουλιών για επιχειρηματική δράση, β) η οικονομική ενίσχυση και μείωση των διοικητικών βαρών και της γραφειοκρατίας από την πλευρά της πολιτείας για την προώθηση και την ανάπτυξη της νεανικής επιχειρηματικότητας γ) παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στους NEETs σε σχέση με την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και σύγχρονων/καινοτόμων μεθόδων παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων.

Ειδικότερα, στο πλαίσιο ανάπτυξης της νεανικής επιχειρηματικότητας στις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές προτείνεται η προώθηση των επιχειρήσεων υδατοκαλλιέργειας, καθώς οι περισσότερες επιχειρήσεις του συγκεκριμένου επιχειρηματικού κλάδου ανήκουν στην κατηγορία των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (European Commission, 2012: 8 ό.π. αναφ. στο Παπαδάκης & Κυβέλου, 2016). Συγχρόνως, προτείνεται να πραγματοποιηθούν αντίστοιχες δράσεις ενημέρωσης και συμβουλευτικής σταδιοδρομίας και επαγγελματικού προσανατολισμού για τους NEETs και γενικότερα για τους νέους που διαμένουν σε νησιωτικές και παράκτιες περιοχές της Ελλάδας.

- **Δημιουργία one-stop-shops και ιστοσελίδας-κόμβου:** Για την αντιμετώπιση της κοινωνικής ευπάθειας των NEETs και την διευκόλυνση της πρόσβασής τους στην αγορά εργασίας, προτείνεται η δημιουργία one-stop-shops, δηλαδή κέντρων εξυπηρέτησης νέων, σε περιφερειακό επίπεδο καθώς σε κεντρικά σημεία στις νησιωτικές και παράκτιες περιοχές, τα οποία θα διασυνδέονται με φορείς και υπηρεσίες που σχετίζονται με την συμβουλευτική σταδιοδρομίας και την ενίσχυση της απασχολησιμότητας των NEETs και άλλων ευπαθών κοινωνικά ομάδων (Φωτόπουλος, 2013: 251, Παπαδάκης & Κυβέλου, 2016).

Συν τοις άλλοις, η κατασκευή μίας κεντρικής ιστοσελίδας-κόμβου με δυνατότητες διασύνδεσης με τα επιμέρους τοπικά δίκτυα, η οποία θα περιλαμβάνει ενημερωτικό υλικό για ευπαθείς κοινωνικά ομάδες με διαδρομές επαγγελματικής κατάρτισης και απασχόλησης καθώς και εναλλακτικών εκπαιδευτικών και εργασιακών επιλογών, θα μπορούσε να αποτελέσει μία επιπρόσθετη δράση για τον επαγγελματικό προσανατολισμό των NEETs και κατ' επέκταση την κοινωνική τους ενσωμάτωση (Παπαδάκης & Κυβέλου, 2016). Ενώ ως ενισχυτικό μέτρο για τη λειτουργία των one-stop-shops προτείνεται η συγγραφή ενημερωτικού υλικού (pamphlets και leaflets) για τις ευπαθείς κοινωνικά ομάδες, όπως οι NEETs, στις νησιωτικές και παράκτιες περιοχές της Ελλάδας, συμπεριλαμβανομένων προληπτικών και αντισταθμιστικών μέτρων και δράσεων για την κοινωνική ευπάθεια (Παπαδάκης & Κυβέλου, 2016).

Αντί Επιλόγου

Αναμφίβολα η οικονομική κρίση και η αυστηρή δημοσιονομική πειθαρχία, στην οποία έχει περιέλθει η Ελλάδα έχουν επιφέρει τεράστιες επιπτώσεις τόσο στο πεδίο της απασχόλησης όσο και στον κοινωνικό ιστό της χώρας. Παρόλο που τα ποσοστά της νεανικής ανεργίας και των NEETs έχουν παρουσιάσει μία σχετική μικρή κάθοδο, παραμένουν, ακόμα, σε υψηλά επίπεδα. Τα ζητήματα της κοινωνικής ευπάθειας επιδεινώνονται και το φαινόμενο των NEETs αποτελεί εδώ και πολλά έτη μία επώδυνη πραγματικότητα, που αντικατοπτρίζει τις αδυναμίες και την αναποτελεσματική λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και των δομών του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα να παράσχουν τα απαραίτητα εφόδια και υπηρεσίες για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας και κατ' επέκταση την κοινωνική τους ενσωμάτωση. Σαφώς, η έλλειψη οικονομικών πόρων διαδραματίζει καίριο ρόλο στην λήψη μέτρων και στην πραγματοποίηση δράσεων που στόχο έχουν την άμβλυνση της έκτασης και της έντασης φαινομένων κοινωνικής ευπάθειας, όπως είναι η ευπαθής κοινωνικά κατηγορία των NEETs.

Ωστόσο, η πρόληψη και η αντιμετώπιση του φαινομένου των NEETs αποτελεί συλλογική ευθύνη και χρειάζεται να έχει μία συνεκτική στρατηγική κοινωνικής ενσωμάτωσης (Παπαδάκης & Κυβέλου, 2016) και ένα ενιαίο πλαίσιο προληπτικών και αντισταθμιστικών μέτρων και δράσεων. Απαραίτητη κρίνεται και η κινητοποίηση όλων των φορέων, δημόσιων και ιδιωτικών, των κοινωνικών εταίρων, της εκπαιδευτικής κοινότητας κ.λπ.. Ενώ η πραγματοποίηση δράσεων ενημέρωσης, διάχυσης και ανταλλαγής καλών πρακτικών σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο θα συμβάλουν σημαντικά στην άμβλυνση του πληθυσμού των NEETs, ενώ, συγχρόνως θα συμβάλει στην ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των πολιτών για ζητήματα κοινωνικής ευπάθειας (Δρακάκη, Παπαδάκης κ.ά., 2013: 233).

Το παρόν εγχειρίδιο συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού για τους NEETs με στοχευμένες δράσεις στα πεδία της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της ΔΒΜ και της απασχόλησης, επιδιώκεται να αξιοποιηθεί ως ένα χρήσιμο «εργαλείο» από policy-

makers, φορείς (δημόσιους και ιδιωτικούς) και δομές που δραστηριοποιούνται στα προαναφερθέντα πεδία στοχεύοντας στην ενίσχυση της απασχολησιμότητας των NEETs και στην κοινωνική τους ενσωμάτωση. Το εγχειρίδιο δύναται: α) είτε να χρησιμοποιηθεί μεμονωμένα ως μία δέσμη στοχευμένων δράσεων για την σταδιοδρομία και τον επαγγελματικό προσανατολισμό των NEETs, άλλων ευπαθών κοινωνικά ομάδων και γενικότερα των νέων ατόμων που βιώνουν την ανεργία και βρίσκονται στο κατώφλι της περιθωριοποίησης, β) είτε να συμπεριληφθεί στο γενικότερο στρατηγικό πλαίσιο μέτρων και δράσεων που λαμβάνονται για την κοινωνική ενσωμάτωση των ευπαθών κοινωνικά ομάδων στην Ελλάδα.

Με δεδομένες τις δυσχερείς και επώδυνες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούν στην Ελλάδα, η ανάλυση του φαινομένου των NEETs, πιθανόν, να φαντάζει ανέφικτη. Ωστόσο, η μη ανάληψη πρωτοβουλιών για τον σχεδιασμό μίας συνεκτικής στρατηγικής πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου των NEETs και της κοινωνικής ευπάθειας γενικότερα, πιθανόν, να επιφέρει πολύ πιο σοβαρές επιπτώσεις στην οικονομία και στον κοινωνικό ιστό της χώρας, απειλώντας την κοινωνική της συνοχή. Και αυτό δεν μπορεί να μας αφήνει αδιάφορους.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ξενόγλωσσες

Council of the European Union (2013), Council Recommendation of 22 April 2013 on establishing a Youth Guarantee, (2013/C 120/01). Available online at: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426(01)&from=EN).

Drakaki, M., Papadakis, N., Kyridis, A. & Papargyris A. (2014), “Who’s The Greek Neet? Parameters, Trends and Common Characteristics of a Heterogeneous Group”, *International Journal of Humanities and Social Science (IJHSS)*, Vol. 4, No. 6, April 2014, pp. 240-254.

Eurofound (2012), *NEETs. Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available online at: <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2012/54/en/1/EF1254EN.pdf>.

Eurofound (2016), *Exploring the diversity of NEETs*, Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available online at: http://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1602en.pdf.

European Commission (2008), *Commission staff working document. Progress Towards the Lisbon Objectives in Education & Training. Indicators & Benchmarks, 2008*. Available online at: http://www.ecnais.org/wp/wp-content/uploads/2013/01/EandT_in_Europe_2008-report_indicators_and_benchmarks.pdf.

European Commission (2010), COMMUNICATION FROM THE COMMISSION. EUROPE 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth, COM(2010) 2020 final, Brussels, 3.3.2010. Available online at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020&from=pl>.

European Commission (2016), Learning Opportunities and Qualifications in Europe.
Available online at: <http://ec.europa.eu/ploteus/>.

European Parliament (2000), Lisbon European Council 23 and 24 March 2000,
Presidency Conclusions. Available online at:
http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm#b.

Eurostat (2016a), Unemployment Statistics. Available online at:
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics.

Eurostat (2016b), Eurostat, Newsrelease, Euroindicators. 186/2016 - 30 September 2016.
Available online at: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7672391/3-30092016-AP-EN.pdf/8edaae35-cb0e-46db-b8c7-6148cc6970d1>.

Eurostat (2016c), Youth neither in employment nor in education and training (NEET) rate,
age group 15-24, (tesem150). Available online at:
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem150&plugin=1>.

Eurostat (2016d), Young people neither in employment nor in education and training by
sex and NUTS 2 regions (NEET rates), (edat_lfse_22). Available online at:
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.

International Labour Office (2012), *Global Employment Trends for Youth 2012*, May 2012, Geneva: ILO.

Kotroyannos, D., Lavdas, A. K., Papadakis, N, Kyridis A., Theodorikakos P., Tzagkarakis, S. I., & Drakaki, M. (2015), “An Individuality in Parenthesis? Social Vulnerability, Youth and the Welfare State in Crisis: On the Case of Neets, In Greece, Within the European Context”, *Studies in Social Sciences and Humanities*, Vol. 3, No. 5, pp. 268-279.

Papadakis, N., Kyridis, A., Drakaki, M., & Ziontaki, Z. (2016), “Prometheus Bound? Facets of the ongoing economic crisis’ impact on the Greek Higher Education and the academic life”, in A. Konik (ed.) *The influence of economic crisis on academic life in*

Greece. Krakow: Krakow Andrzej Frycz Modrzewski University, (under publication).

Papadakis, N., Kyridis, A., Papargyris, A. (2015), “Searching for absents: The State of things for the Neets (young people Not in Education, Employment or Training) in Greece. An overview”, *Journal of Sociological Research*, Vol. 6, No. 1, pp.44-75.

Ελληνόγλωσσες

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (2016), ΔΑΣΤΑ Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.dasta.auth.gr/>.

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (2012), ΔΑΣΤΑ Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://dasta.duth.gr/>.

Δρακάκη, Μ., Παπαδάκης, Ν., Κυρίδης, Α., & Παπαργύρης, Α. (2013), Το προφίλ του NEET στην Ελλάδα, στο Ν. Παπαδάκης (επιμ.), *Βαρόμετρο Απόντων: οι NEETs (Young People Not in Education, Employment or Training) στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης, σσ. 209-240.

ΕΟΠΠΕΠ (2013), *Ανάπτυξη Δεξιοτήτων Δια Βίου Διαχείρισης Σταδιοδρομίας. Ασκήσεις και δραστηριότητες για μαθητές, φοιτητές, νέους και ενήλικες*, ΕΟΠΠΕΠ. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.eoppep.gr/images/SYEP/2o_EGXEIRIDIO_FOITHTON_teliko.pdf.

ΕΟΠΠΕΠ (2016), Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός (ΣΥΕΠ). Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.eoppep.gr/index.php/el/work-guidance-and-consulting>.

Κοτρόγιαννος, Δ., Τζαγκαράκης, Σ., Καμέκης, Α., & Χουρδάκης, Μ. (2013), Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Ποιοτικών Συνεντεύξεων και ο ρόλος του Κράτους Πρόνοιας, στο Ν. Παπαδάκης (επιμ.), *Βαρόμετρο Απόντων: οι NEETs (Young People Not in Education, Employment or Training) στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης, σσ. 175-208.

Κοινή Υπουργική Απόφαση (2006), Πιστοποίηση Επαγγελματικών περιγραμμάτων, Κ.Υ.Α. υπ' αριθμ. 110998/8-5-2006, ΦΕΚ 566 Β/8-5-2006. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.eoppep.gr/images/EP/PistopoiisiPerigrammaton.pdf>.

Πανεπιστήμιο Κρήτης (2016), ΔΑΣΤΑ Πανεπιστημίου Κρήτης. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.dasta.uoc.gr/>.

Παπαδάκης, Ν. (2013), Οι Neets στην Ευρώπη: Συγκλίσεις και αποκλίσεις και οι ερμηνευτικά προσπελάσιμες όψεις του φαινομένου, στο Ν. Παπαδάκης (επιμ.), *Βαρόμετρο Απόντων: οι NEETs (Young People Not in Education, Employment or Training) στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης, σσ. 15-75.

Παπαδάκης, Ν. & Κυβέλου, Στ. (2016), Φτώχεια, νεανική ανεργία, κοινωνική ευπάθεια και η πρόκληση για ευημερία «χωρίς αποκλεισμούς» σε παράκτιες και νησιωτικές περιοχές: όψεις και προτάσεις ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης, στο Στ. Κυβέλου (επιμ.), *Θαλάσσια χωρικά ζητήματα. Θαλάσσια διάσταση της εδαφικής συνοχής - Θαλάσσια χωροταξία - Βιώσιμη γαλάζια ανάπτυξη*, Αθήνα: Κριτική (υπό έκδοση).

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων/ Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης (χ.χ.), *Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας. Εκπαιδευτικό Υλικό για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης*. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων/ Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://kdvm.gr/Media/Default/Pdf%20enotites/1.11.pdf>.

Φωτόπουλος, Ν. (2013), Το πρόβλημα των NEETs και η ελληνική πραγματικότητα. Αναζητώντας λύσεις στην Ελλάδα του μνημονίου, στο Ν. Παπαδάκης (επιμ.), *Βαρόμετρο Απόντων: οι NEETs (Young People Not in Education, Employment or Training) στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης, σσ. 241-263.